

KARLOVA UNIVERZITA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Josefína Míková

DOPAD ČÍNSKO-VIETNAMSKÉ VÁLKY V ROCE 1979 NA
VIETNAMSKOU SPOLEČNOST

The Impact of China's War with Vietnam in 1979 on the Vietnamese Society

Praha 2009

vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Karlová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla vřele poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. et Mgr. Petře Karlové, Ph.D. za velmi cenné připomínky, odborné rady a čas, který mé práci věnovala. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Milanu Syručkovi za poskytnutí odborných konzultací k tématu čínsko-vietnamské války.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 30. července 2009

.....

Anotace

Jméno autora:	Josefína Míková
Instituce:	Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta Ústav Dálného východu Celetná 20, 116 42 Praha 1
Obor:	Etnologie se specializací vietnamistika, bakalářské studium
Název práce:	Dopad čínsko-vietnamské války na vietnamskou společnost
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Petra Karlová, Ph.D.
Počet stran:	61
Rok obhajoby:	2009
Klíčová slova:	čínsko-vietnamská válka v roce 1979, vietnamská společnost, čínská menšina ve Vietnamu, mezinárodní vztahy Vietnamu po roce 1976

I. Cíle bakalářské práce

- 1) Určit a analyzovat dopady čínsko-vietnamského konfliktu na vietnamskou společnost
- 2) Určit a analyzovat příčiny čínsko-vietnamského konfliktu a další faktory, které ovlivnily konflikt
- 3) Popsat průběh čínsko-vietnamské války

II. Význam tématu

Čínsko-vietnamský konflikt v roce 1979 byl posledním ze tří indočínských válek a prozatím i posledním válečným střetem na území Vietnamu. Je však omezena dostupnost hodnověrných a ověřitelných informací z vietnamských zdrojů o tomto konfliktu.

Analýza dopadů tohoto válečného konfliktu na vietnamskou společnost je součástí mapování současné historie Vietnamu a zdrojem informací pro pochopení současné situace ve Vietnamu.

III. Otázky výzkumu

- 1) Jaká byla celková situace před vypuknutím války? Popis vnitropolitické a ekonomické situace Vietnamu v období od sjednocení země v roce 1976 po začátek čínsko-vietnamského konfliktu v roce 1979. Popis mezinárodně politické situace – především změnu orientace zahraniční politiky a vypuknutí války v Kambodži.
- 2) Jaké byly příčiny vypuknutí čínsko-vietnamského konfliktu? Jak probíhala čínsko-vietnamská válka a jaké bylo její hodnocení z vojenského hlediska?
- 3) Jaké byly dopady konfliktu? Popis a analýza dopadů konfliktu na:
 - vztahy mezi Vietnamem a Čínou
 - vztahy mezi velmocemi Sovětským svazem, Spojenými státy americkými a Čínou
 - vztahy mezi Vietnamem a zeměmi ASEAN
 - vnitropolitickou a ekonomickou situaci Vietnamu
 - život obyvatelstva severního Vietnamu
 - čínskou menšinu ve Vietnamu
 - armádu Vietnamu jako významnou složku společnosti

IV. Metody výzkumu

Pro všechny tři oblasti výzkumu byly použity tyto metody zkoumání:

- nalezení dostupných vietnamských, anglických a českých informačních pramenů
- ověřování pravdivosti údajů srovnáním několika zdrojů
- vystavení rámce pro celou práci

- zpracování jednotlivých zdrojů vztahujících se k tomuto tématu a zhodnocení vzájemných souvislostí
- vyvození závěrů

V. Závěry práce

1) Vyhodnocení příčin čínsko-vietnamského konfliktu:

K rostoucímu napětí, které vyvrcholilo čínsko-vietnamskou válkou, přispěla změna orientace Vietnamu na Sovětský svaz. Sovětský svaz začal Vietnam využívat pro svoji expanzivní politiku v oblasti jihovýchodní Asie. Čína se cítila ohrožena tímto obklíčením a začala se obávat o svoji vedoucí úlohu v daném regionu. Obavy Číny zesílily po vpádu Vietnamu do Kambodži v roce 1978, který se uskutečnil za podpory Sovětského svazu. K vyostření vztahů mezi Čínou a Vietnamem přispělo i zacházení Vietnamu s čínskou menšinou žijící na jeho území, se kterým Čína nesouhlasila. Dalším důvodem zhoršení vztahů mezi Čínou a Vietnamem na konci sedmdesátých let byly spory o Spratlyho a Paracelské ostrovy.

2) Vyhodnocení dopadů čínsko-vietnamského konfliktu:

Čínsko-vietnamská válka oddálila o dalších 10 let možnost urovnat vztahy těchto dvou znesvářených států, což dále zesílilo izolaci Vietnamu. Tato zesilující politická izolace uspíšila sled vnitřních a ekonomických krizí, které dále podkopávaly mezinárodní úlohu Vietnamu.

Abstract

Author's name: Josefína Míková

School: Charles University in Prague
Faculty of Arts
Institute of East Asian Studies
Celetná 20, 116 42 Praha 1

Program: Ethnology with specialization of Vietnamese studies

Title: The Impact of China's War with Vietnam in 1979 on the Vietnamese Society

Consultant: Mgr. et Mgr. Petra Karlová, Ph.D

Number of pages: 61

Year: 2009

Key words: Sino-Vietnamese War, Vietnamese society, Chinese minority in Vietnam, International relations of Vietnam since 1976

I. Statement of proposes

- 1) To identify and analyse the impacts of the Sino-Vietnamese War on the Vietnamese society
- 2) To identify and analyse the causes of the Sino-Vietnamese War and examine other factors which influenced this conflict
- 3) To describe the conduct of the Sino-Vietnamese War

II. Background and reason for current study

The Sino-Vietnamese War of 1979 was the last of three wars in the region of Indochina in the 20th century. Accessibility to authentic and verifiable information regarding the conduct of this war is restricted in Vietnam.

This chapter in Vietnamese history provides us with an opportunity to answer some questions that could shed light on certain developments that have transpired in Vietnam since this war.

III. Research questions

- 1) What was the situation prior to the outbreak of the Sino-Vietnamese War? The description of the domestic politics and economic situation in Vietnam from the unification of the whole country in 1976 to the beginning of the Sino-Vietnamese War in 1979. The description of the international political situation – with emphasis on the re-direction of the Vietnamese foreign policy and the outbreak of the war in Kampuchea in 1978.
- 2) What were the causes of the Sino-Vietnamese war? What was the conduct of the Sino-Vietnamese War and how was its conduct and aftermath assessed by the military in the respective countries.
- 3) What were the impacts of the Sino-Vietnamese War? The description and analysis of the impacts of the Sino-Vietnamese War on:
 - the Sino-Vietnamese relations
 - the relations among Soviet Union, United States of America and China
 - the relations between Vietnam and ASEAN
 - the domestic politics and economic situation in Vietnam
 - the lives of the people living in northern Vietnam
 - the Chinese minority living in Vietnam
 - the Vietnamese army - as an important part of the Vietnamese society

IV. Research method and procedure

For all of the three research areas, the following research method and procedure were used:

- securing available Vietnamese, Czech and other (mostly in English written) resources of information
- researching information
- drafting the outline for this analysis
- evaluating sources pertaining to this topic and compiling the context
- finding of the thesis

V. Thesis Findings

1) Thesis Findings concerning the causes of the Sino-Vietnamese War:

The rapprochement between Vietnam and the Soviet Union in the late 70s, at the expense of China's interests in Southeast Asia, led to growing tension, which ultimately led to the Sino-Vietnamese War. The Soviet Union began to use Vietnam for its expansionist policy in Southeast Asia. China felt threatened by this encirclement and by its loss of influence in the region. China's angst increased following the invasion of the Kampuchea by Vietnam in 1978, with clear support from the Soviet Union. China's opposition to Vietnam's mistreatment of its Chinese minority also strained relations between these two countries. The territorial dispute concerning the sovereignty of Spratly and Paracel islands was another reason for the deterioration of Sino-Vietnamese relations at the end of 70s.

2) Thesis Findings concerning the impacts of the Sino-Vietnamese war:

The Sino-Vietnamese war delayed any opportunity to normalize relations between these two former belligerent nations for another 10 years, which further increased Vietnam's isolation during this period. This political isolation precipitated a series of domestic and economic crises, which undermined Vietnam's international role.

Obsah

1. Úvod	12
2. Situace před čínsko-vietnamským konfliktem	15
2.1 Vnitropolitická a ekonomická situace Vietnamu v letech 1975-1979	15
2.2 Mezinárodně politická situace před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu	18
2.2.1 Změna orientace zahraniční politiky Vietnamu, mezinárodní situace v regionu před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu	21
2.2.2 Válka v Kambodži	23
2.2.3 Vztah Vietnamu se zeměmi ASEAN před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu.	26
2.3 Přehled situace v regionu jihovýchodní Asie před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu	26
3. Čínsko-vietnamská válka	28
3.1 Příčiny konfliktu.....	28
3.2 Čínsko-vietnamská válka a její průběh	29
3.3 Zhodnocení čínsko-vietnamského konfliktu	32
4. Dopady čínsko-vietnamského konfliktu	34
4.1 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na vzájemné vztahy Vietnamu a Číny	35
4.2 Mezinárodně politická situace v průběhu konfliktu a po jeho skončení.....	36
4.2.1 Velmocenská politika po skončení čínsko-vietnamského konfliktu.....	36
4.2.2 Reakce zemí sdružení ASEAN v průběhu čínsko-vietnamského konfliktu a po jeho ukončení.....	38
4.3 Vnitropolitická a ekonomická situace po skončení čínsko-vietnamského konfliktu	39
4.4 Negativní dopady konfliktu na život obyvatelstva severního Vietnamu	40
4.5 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na čínskou menšinu ve Vietnamu	44
4.6 Vliv válečných konfliktů na armádu jako významnou složku společnosti	50
4.6.1 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na armádu Vietnamu.....	50
4.6.2 Vliv válečných konfliktů na ideu vojáka-hrdiny	52
5. Závěr	55
6. Seznam použitých pramenů	58

Seznam zkratk

ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (Sdružení států jihovýchodní Asie), tato organizace si klade za cíl vytvořit ekonomickou a kulturní spolupráci členských zemí, zakládajícími členy v roce 1967 byly Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur a Thajsko, dále přistoupily Brunej (1984), Vietnam (1995), Laos (1997), Barma (1997) a Kambodža (1999)

Indočína – region v jihovýchodní Asii, zahrnující země bývalé Francouzské Indočíny Kambodžu, Laos a Vietnam; v širším pojetí lze do regionu Indočíny zahrnout i Thajsko, Myanmar, Singapur a část Malajsie

KS – Komunistická strana

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

Vietnamská válka – Válka Vietnamu se Spojenými státy americkými v letech 1964-1975

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je zhodnocení dopadů čínsko-vietnamského konfliktu v roce 1979 na vietnamskou společnost. Čínsko-vietnamská válka se uskutečnila v poměrně nedávné historii, a přestože to byl krátkodobý konflikt, byl jeho dopad na politickou situaci v jihovýchodní Asii dlouhodobý a hluboký. Otevření rozboru čínsko-vietnamského konfliktu spočívá nejprve v rozuzlení a pochopení vzájemných vztahů států v jihovýchodní Asii a jejich vztahů s velmocemi. Další důležitou roli v rozboru dopadů čínsko-vietnamského konfliktu hraje stav vnitřní a zahraniční politiky, kterou Vietnam vedl před, během i po konfliktu.

Následující druhá kapitola bakalářské práce má za cíl popsat situaci před čínsko-vietnamským konfliktem a zhodnotit poměry v letech 1975-1979. Je zde podán přehled vnitropolitické a ekonomické situace ve Vietnamu, tak jak se vyvíjela od konce vietnamské války a jaké byly její hlavní rysy. Dále je proveden rozbor mezinárodní politické situace, jehož součástí je analýza změny orientace zahraniční politiky Vietnamu, analýza mezinárodních vztahů v Indočíně a války v Kambodži, která byla jednou z příčin čínsko-vietnamského konfliktu, a zároveň se do ní zpětně promítl dopad čínsko-vietnamské války. Součástí této kapitoly je i rozbor vztahů mezi Vietnamem a sdružením zemí ASEAN.

Předmětem třetí kapitoly je čínsko-vietnamská válka. Jedná se o výčet a krátkou charakteristiku příčin tohoto konfliktu a přehledný sled událostí vedoucí k eskalaci konfliktu s důrazem na mezinárodní okolnosti a reakci Vietnamu na ně. Další části kapitoly mají za cíl objasnit průběh a zhodnocení čínsko-vietnamské války.

Poslední, čtvrtá a nejobsáhlejší kapitola je věnována dopadům čínsko-vietnamského konfliktu. Nejprve se zaměřuji na to, jak byly konfliktem ovlivněny vzájemné vztahy Vietnamu a Číny a nejdůležitější aspekty mezinárodní politické situace v regionu jihovýchodní Asie i mimo region. Do stejné části spadá i rozbor dopadu konfliktu na vnitropolitickou situaci ve Vietnamu. V dalších částech kapitoly analyzuji dopad čínsko-vietnamského konfliktu na severní Vietnam. Důležitou součástí této kapitoly je také rozbor dopadu čínsko-vietnamského konfliktu na postavení čínské menšiny ve Vietnamu. Nakonec se zabývám vlivem válečných konfliktů na vietnamskou armádu, která je ve Vietnamu dodnes velmi významnou složkou společnosti.

V práci jsem čerpala z anglických, vietnamských a českých pramenů – knih a současně z odborných článků a z internetových zdrojů, které se věnují jednotlivým aspektům čínsko-vietnamského konfliktu. Existuje dostatek anglicky psaných podkladů k mezinárodním a vnitřním vztahům Vietnamu a k průběhu a okolnostem čínsko-vietnamské války. S vietnamskými prameny na toto téma je však třeba zacházet opatrně a ověřovat zda informace nejsou zkreslené. Významnými prameny pro celou mou práci byly knihy profesora politologie se zaměřením na politické a mezinárodní vztahy v Asii Kinga C. Chena a docenta politologie S. J. Hooda, které podávají ucelený obraz všech okolností týkajících se čínsko-vietnamského konfliktu. Informace o zahraniční a vnitřní politice Vietnamu jsem čerpala z vietnamské knihy *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)) a knihy od diplomata a bývalého vedoucího činitele vlády Vietnamu pro hraniční pásmo Lưu Văn Loie, který přehledně dokumentuje vývoj vzájemných zahraničních vztahů Vietnamu. Další informace o zahraniční a vnitřní politice Vietnamu jsem získala z knihy od ekonomů Pavla Studíka a Tomáše Teplíka. Podkladem pro téma vnitropolitické situace Vietnamu mi byla kniha *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam - Tập III* (Celkový přehled historie Vietnamu – Díl III) od historiků Lê Mậu Hãn, Trần Bá Đệ a Nguyễn Văn Thưa.

Vietnamských pramenů o dopadech čínsko-vietnamského konfliktu je nedostatek. Toto téma je ve Vietnamu velmi nedostatečně zpracováno a to i v knihách o vietnamské historii, kde se lze většinou setkat pouze s informací o tom, že konflikt proběhl, ale bez uvedení jakéhokoliv údaje či komentáře k dopadům. Jako vietnamsky psané prameny k tomuto tématu mi tedy posloužily články z vietnamské verze BBC přístupné na internetu. Tyto články jsou napsány převážně formou zpovědí nebo dialogů s osobami, které byli přímými svědky událostí druhé poloviny osmdesátých let 20. století ve Vietnamu. Odpovědi na otázku postavení čínské menšiny ve Vietnamu jsem především čerpala z článků profesora politologie Changa Pao-mina. K rozboru dalších dopadů čínsko-vietnamské války jsem využila pramenů od profesora válečné historie Spencera V. Tuckera, profesora historie Williama J. Duikera, doktora filozofie Milana Syručka, dále novinových článků Mladé fronty a Rudého práva a pramenů od profesora politologie Brantlyho Womacka. Vedle zmíněných pramenů jsem také využila řadu článků, knih a internetových zdrojů za účelem získání všeobecného přehledu k danému tématu.

Provedla jsem analýzu uvedených zdrojů a jejich vzájemné srovnání. Do mé práce jsem zařadila informace, které jsem si ověřila na základě výskytu v několika zdrojích. Některé informace jsou uvedeny i na základě mých osobních poznatků získaných na stáži ve Vietnamu v zimním semestru 2008/2009.

2. SITUACE PŘED ČÍNSKO-VIETNAMSKÝM KONFLIKTEM

Cílem této kapitoly je objasnit okolnosti, za kterých vznikl a eskaloval čínsko-vietnamský konflikt. Znalost výchozí situace a událostí, které následovaly, slouží k rozboru příčin a dopadů čínsko-vietnamského konfliktu.

Obsahem první podkapitoly je vnitropolitická a ekonomická situace Vietnamu od roku 1975 do roku 1979. Vnitropolitická situace zrcadlila orientaci Vietnamu na Sovětský svaz a přijetí jeho státní ideologie. Z tehdejšího ideologického pojetí ekonomiky vzešla jedna z příčin eskalace konfliktu – diskriminační opatření uplatňované vietnamskou vládou vůči čínské menšině. Popis ekonomické situace Vietnamu v období od roku 1975 do roku 1979 slouží jako úvod do rozboru dopadů čínsko-vietnamského konfliktu na vietnamskou společnost.

Příčiny čínsko-vietnamského konfliktu vzešly primárně z mezinárodní situace a to ze změny vztahu Vietnamu se Sovětským svazem a z narušení vztahů Vietnamu s Čínou. Proto v druhé podkapitole podávám přehled o mezinárodní situaci v jihovýchodní Asii před rokem 1979. Zaměřuji se na vztahy mezi Vietnamem a Čínou, na vztahy mezi Vietnamem a zeměmi sdružení ASEAN a na úlohu dvou velmocí, které v daném regionu uplatňovaly své mocenské zájmy, tj. Sovětského svazu a Spojených států amerických.

2.1 Vnitropolitická a ekonomická situace Vietnamu v letech 1975-1979

Vnitropolitický vývoj Vietnamu byl určován politickou garniturou, která nastoupila v průběhu sedmdesátých let do čela země, a jak bylo v socialistických zemích obvyklé, pouze s malými obměnami vládla mnoho let.

Politika Komunistické strany Vietnamu představovaná Lê Duãnem,¹ Phạm Văn Đõngem² a jinými převzala sovětský politický model vlády jedné strany. Z hlediska vnitřní politiky představovala klasický typ vedení socialistické země, tj. setrvávání na ideologických premisách marxismu-leninismu bez možnosti vzniku jiných politických stran a hnutí.

¹ Lê Duãn (1907-1986) jeden z nejvlivnějších představitelů KS Vietnamu. V letech 1960-1986 zastával úřad 1. tajemníka KS. Po smrti Ho Či Mina v roce 1969 vedoucí představitel Vietnamu a realizátor prosovětsky orientované politiky. Více v oddíle 2.2.1 str. 21.

² Phạm Văn Đõng (1906-2000) vietnamský revolucionář, jeden ze zakládajících členů hnutí Việť Minh. Po skončení války s Francií v roce 1954 vedl za vietnamskou vládu mírové rozhovory v Ženevě. V letech 1955-1987 předsedou vlády Severního a později celého Vietnamu.

Prosazování a udržení jednotné ideologické koncepce komunistické strany po celé zemi probíhalo za použití represivních opatření jako např. umísťování bývalých elit v jižním Vietnamu do převýchovných táborů anebo jejich odsouzením na nucené práce.³

I další prvek vnitřní politiky Vietnamu souvisel s politickou závislostí na Sovětském svazu. Vietnam se dostal do vleku marxistické ideologie uplatňované v Sovětském svazu a ve snaze o dodržení této ideologické doktríny zavedl Vietnam na konci sedmdesátých let diskriminační politiku vůči čínské menšině. Další snahou bylo dostat pod plnou kontrolu čínskou menšinu žijící ve Vietnamu. Vzhledem k závažnosti tohoto prvku a jeho zásadním dopadům na vietnamskou společnost, je problematika čínské menšiny tématem samostatné podkapitoly 4.5 str. 44.

Výchozím bodem pro hodnocení ekonomické situace Vietnamu po roce 1976 bylo zpusťování celé země v důsledku vlekcůcích se válek a okupací, které byly na tomto území po většší část druhé poloviny 20. století. Zničeny byly především dopravní i energetické sítě, průmysl a zemědělství. Země byla dlouhou dobu rozdělena, a následkem toho probíhal v jižním a severním Vietnamu rozdílný ekonomický vývoj. Navíc obyvatelstvo jižního Vietnamu bylo demoralizováno přítomností americké armády a dědictvím toho byly 3 miliony nezaměstnaných, 200 tisíc prostitutek, statisíce narkomanů a tisíce zločinců a delikventů. Společnost byla zatížena milionem lidí postižených tuberkulózou a vysokou negramotností (čtyři miliony obyvatel), která se na severu země prakticky nevyskytovala.⁴ Vláša musela řešit nadměrnou koncentraci obyvatel ve městech, kteří se sem uchýlili na ochranu před válkou probíhající především ve venkovských oblastech. V jižním Vietnamu v roce 1960 žilo ve venkovských oblastech více než 85 % obyvatelstva, zatímco v roce 1975 to bylo jen 35 %.⁵ Tento nepoměr způsoboval, že jedna třetina polí na jihu země nebyla obdělávána.⁶

Ekonomická situace byla v opětovně sjednoceném Vietnamu velmi špatná, ale vietnamská společnost začala v rámci možností s nápravou škod. Tento proces probíhal v prvním pětiletém plánu stanoveném na období od 1976 až 1980. Nejprve se obnovily

³ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 191.

⁴ Studík, Pavel; Teplík, Tomáš: *Vietnam - země rozmachu, země příležitostí*, Longa Praha, Praha 2006, str. 142. Na severu Vietnamu byla v rámci přijetí marxistické ideologie a dodržování jedné z podmínek budování socialismu odstraňována negramotnost obyvatelstva.

⁵ Nguyễn Khắc Viện: *Contemporary Vietnam (1958-1980)*, Red River, Hanoj 1981, str. 255.

⁶ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 191.

komunikační trasy spojující sever s jihem, začal se budovat vzdělávací systém a v jižní části země byl budován systém zdravotnických zařízení. V daném období bylo vybudováno 1 700 kilometrů železnice, 3 800 kilometrů silnic, 30 kilometrů mostů; po třiceti letech byla uvedena opět do provozu železnice z Hanoje do Ho Či Minova Města; dále vzniklo 1 500 závodů, z nichž 70% bylo umístěno na jihu země, 600 výrobních družstev a 9 000 výrobních manufaktur.⁷ Hlavní důraz byl kladen na obnovu zemědělství, tj. na rekultivaci kontaminované půdy a rozšíření o další zemědělské plochy. V nově vybudovaných ekonomických oblastech bylo vytvořeno 1,3 milionu nových pracovních míst pro lidi z celé země. Ti se podíleli na zúrodnění dosud neobdělávané půdy. Tímto způsobem bylo jako náhrada za kontaminovanou půdu nevhodnou pro zemědělskou činnost získáno téměř 1 milion hektarů půdy. V rámci vnitřní pomoci obyvatelstvu bylo například v Ho Či Minově Městě v roce 1976 přiděleno 25 448 tun rýže. Do zemědělství bylo dodáno 18 tisíc traktorů všech typů. Tyto dodávky pomohly navýšit podíl mechanizace při práci v zemědělství a tím navýšit produktivitu práce.⁸

Obnova země byla narušena přírodními kalamitami, které se v tomto období vyskytly a měly destruktivní dopad na dosud nestabilizovanou ekonomiku – v roce 1977 enormní sucho a v roce 1978 tajfuny se záplavami. Další narušení úsilí Vietnamců o zvýšení výkonů vietnamské ekonomiky bylo negativně ovlivněno nerealistickými plány stanovenými vedením KS Vietnamu, které nerespektovaly možnosti země, a přes uvedené úspěchy došlo především v oblasti zemědělství k propadu oproti plánovaným úkolům.

KS Vietnamu původně ujistňovala obyvatele jižního Vietnamu, že soukromý majetek a soukromé vlastnictví výrobních prostředků zůstane zachováno. Nicméně tyto sliby byly porušeny, když byla v letech 1977 a 1978 provedena kolektivizace a znárodnění průmyslových podniků a obchodu. Porušení slibu mělo na ekonomiku a celkovou sociální situaci ve Vietnamu negativní vliv v tom směru, že vyvolalo odpor venkovského obyvatelstva, emigraci bohatších vrstev (tzv. boat people)⁹ a nepřijetí nového režimu.

⁷ Lê Mậu Hãn; Trần Bá Đệ; Nguyễn Văn Thư: *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam - Tập III* (Celkový přehled historie Vietnamu – Díl III), NXB Giáo Dục, 1997, str. 282.

⁸ Tamtéž.

⁹ Obyvatelé, kteří nesouhlasili se socialistickým režimem, opouštěli Vietnam po moři směsnými v malých dřevěných člunech. Odtud název boat people. Při tomto způsobu emigrace řada z nich zemřela na nedostatek potravin, pitné vody a následkem nepříznivých okolností. Vzhledem k masové emigraci se staly tzv. boat people fenoménem. Viz „Boat People“, 17. 5. 2009, <http://www.boatpeople.org/>

Ke zlepšení ekonomických poměrů nepříspělo zásadním způsobem ani to, když se Vietnam stal v roce 1978 členem ekonomického společenství socialistických zemí – RVHP. Země byla na významně nižším ekonomickém stupni a navíc i příliš geograficky vzdálena, než aby mohlo dojít k úzké hospodářské spolupráci, která jinak mezi ostatními socialistickými zeměmi probíhala.

Systém centrálně plánované ekonomiky bez možnosti soukromé iniciativy obyvatelstva při silném propojení ekonomiky a ideologie (např. odstraňování tzv. protisocialistických živlů z hospodářství) a zároveň mezinárodní izolace Vietnamu (vyloučení z užší mezinárodní spolupráce v rámci zemí jihovýchodní Asie) neumožňovaly trvale využívat přírodní a lidské zdroje a vietnamská ekonomika se v tomto období nacházela na trvale nízké úrovni.¹⁰

2.2 Mezinárodně politická situace před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu

V této podkapitole se zabývám vývojem komplikovaných vztahů Sovětského svazu a Číny do počátku sedmdesátých let a to z toho důvodu, abych objasnila výchozí situaci, za které vznikaly kritické momenty vztahu Vietnamu s oběma zeměmi. Do bilaterálních i multilaterálních vztahů těchto tří socialistických zemí zasahovaly dále vztahy se Spojenými státy americkými a zeměmi sdružení ASEAN.

Mocenské zájmy Sovětského svazu, přesto, že se označoval za evropskou i asijskou mocnost, byly primárně nasměrovány ke státům střední a východní Evropy. Teprve v průběhu vietnamské války (1964-1975) pochopilo vedení Sovětského svazu, jaké možnosti se nabízejí v oblasti celé Asie, a zahájilo aktivní zahraniční politiku vůči asijským zemím.¹¹ Cílem jeho politiky bylo vyřazení Číny z vedoucího postavení v Asii a oslabení vlivu Spojených států amerických, šíření komunistické ideologie, rozšíření operačního prostoru pro sovětské námořní síly od Vladivostoku až po Indický oceán a získání kontroly nad asijskými zeměmi.¹²

¹⁰ Studík, Pavel; Teplík, Tomáš: *Vietnam - země rozmachu, země příležitostí*, Longa Praha, Praha 2006, str. 141.

¹¹ Odklon od států střední a východní Evropy nastal kvůli zhoršujícím se vztahům Sovětského svazu například s Československem a Polskem. *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000) (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000))*, NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 293.

¹² Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 23.

V oblasti jihovýchodní Asie se jako vstupní brána nabízel Vietnam. Specifickými cíly pro tuto oblast, ovšem v souladu s celkovou koncepcí zahraniční politiky Sovětského svazu, byly:

- nahradit vliv Číny a Spojených států sovětským vlivem,
- zajistit přístup a využití přístavu Cam Ranh
- podporovat a ovlivňovat komunistické strany a socialistické vlády a
- zajistit jejich plnou ekonomickou a vojenskou závislost, a to především v případě Vietnamu, na Sovětském svazu.¹³

Přirozenou a nejvýznamnější mocí v regionu jihovýchodní Asie je Čína. Svou geografickou polohou, přirozenou silou a historickým vývojem je mocností, která odedávna významně ovlivňuje kulturní, sociální a ekonomický vývoj v regionu jihovýchodní Asie. V roce 1949 se začlenila do vznikajícího tábora socialistických zemí. Přes původní ideologickou jednotu došlo v průběhu padesátých let 20. století ke vzájemné roztržce se Sovětským svazem. Důvodem byly rozdílné přístupy při prosazování komunistické ideologie, rozdílné priority v zahraniční politice a rozdílné posuzování tehdy aktuálního tématu - tzv. kultu osobnosti. Vzájemný rozkol se projevil v politické oblasti. Sovětský svaz se nepostavil za Čínu, když vedla pohraniční boje s Indií o Tibet, a v oblasti hospodářské omezoval vzájemnou spolupráci – v roce 1958 Sovětský svaz neposkytl Číně jaderné zbraně, v roce 1959 zastavil svou podporu čínskému jadernému programu. Ideologické roztržky datující se od počátku padesátých let se od roku 1958 stupňovaly a nakonec vyústily v tzv. Ussurijský konflikt – vojenskou potyčku na čínsko-sovětské hranici v roce 1969.¹⁴

Pozice Sovětského svazu ve světové ekonomice a politice v padesátých až sedmdesátých letech 20. století byla silná. Sovětský svaz byl chápán jako jediný možný soupeř Spojených států amerických. Na rozdíl od Sovětského svazu Čína svoji pozici na mezinárodní scéně oslabovala chybnými vnitropolitickými a ekonomickými programy s dalekosáhlými negativními dopady. Jednalo se především o období let 1958-1961 (Velký skok vpřed) a období let 1966-1969 (Velkou proletářskou kulturní revolucí). Tato situace umožňovala Sovětskému svazu realizovat svoji strategii vůči zemím v regionu jihovýchodní Asie, tj. nahradit čínský vliv sovětským.

¹³ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 22.

¹⁴ Pečenka, M.; Luňák, P. a kol.: *Encyklopedie moderní historie*, Nakladatelství Libri, Praha 1999, str. 37.

Dramatický vývoj v regionu, především hrozba přelití vietnamské války do dalších zemí, podnítily v roce 1967 vznik a postupnou emancipaci další politické síly – Sdružení států jihovýchodní Asie – ASEAN. Zakladateli byli Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur a Thajsko. Cílem sdružení byla ekonomická spolupráce, spolupráce v oblasti bezpečnosti, podpora sociálního a kulturního rozvoje zemí. Politickou koncepcí tohoto sdružení byl princip nevěšování se do záležitosti členských zemí.¹⁵ V praxi se tato koncepce projevovala tak, že země sdružení spolu jednaly v záležitostech, kde bylo možno předpokládat vzájemný konsensus.¹⁶

Čína viděla už v roce 1973 možnosti, které jí nabízelo spojení se sdružením ASEAN. Z tohoto důvodu Čína podporovala politickou a ekonomickou spolupráci zemí ASEAN, ale především schvalovala existenci amerických vojenských základen na Filipínách. Pro Čínu, která si uvědomovala vlastní omezené možnosti (hlavně ve vojenské oblasti) byla přítomnost amerických základen v zemích ASEAN prvkem působícím proti realizaci vojenských plánů Sovětského svazu. Deklarovaná nezávislost zemí ASEAN byla pro Čínu opět prostředkem, jak bránit Sovětskému svazu a Vietnamu v uplatňování vlivu v zemích jihovýchodní Asie. Sovětský svaz usiloval o získání vlivu na sdružení. Prostředkem mělo být poskytování půjček do zemí ASEAN, které začalo rozvíjet poměrně sofistikovanou tržní ekonomiku. Úsilí Sovětského svazu však bylo ovlivněno příliš širokým záběrem jeho mezinárodních aktivit, neboť finančně, vojensky i ideologicky podporoval celou řadu zemí po celém světě. V sedmdesátých letech 20. století již Sovětský svaz neměl náležitou kapacitu na poskytování půjček sdružení ASEAN.¹⁷

Z výše uvedeného mocenského rozvrstvení v regionu jihovýchodní Asie se odvíjí postavení Vietnamu v regionu na počátku a v průběhu sedmdesátých let 20. století. Pro Sovětský svaz se Vietnam stal nástrojem expanzivní politiky, proto Čína negativně vnímala vzájemné zhoršování vztahů a příklon Vietnamu k Sovětskému svazu.

¹⁵ Baňouch, Hynek; Fedorko, Martin: *Mezinárodní organizace*, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2001, str. 225.

¹⁶ Vlček, Tomáš: „ASEAN – Sdružení států jihovýchodní Asie“, in *Internetový politologický časopis e-Polis*, 2. 7. 2009, http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/287-asean-sdruzeni-statu-jihovychodni-asie.html#_ftn5

¹⁷ Sheldon, W. Simon: „China, Vietnam, and ASEAN: The Politics of Polarization“, in *Asian Survey*, Vol 19, No. 12, Recent International Developments in Asia, December 1979, str. 1182.

2.2.1 Změna orientace zahraniční politiky Vietnamu, mezinárodní situace v regionu před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu

Východiskem mezinárodní i vnitropolitické situace, ve které se Vietnam před rokem 1979 nacházel, je zásadní dějinný sled událostí v polovině sedmdesátých let. V roce 1975 byla ukončena válka ve Vietnamu, severní a jižní Vietnam se sjednotil a po všeobecných volbách do Národního shromáždění byla 2. července 1976 vyhlášena Vietnamská socialistická republika. Hlavním městem byla ustanovena Hanoj a dosavadní jihovietnamské hlavní město Saigon bylo přejmenováno na Ho Či Minovo Město. Jedinou povolenou a vládnoucí stranou se stala Komunistická strana Vietnamu - Đảng Cộng Sản Việt Nam.

Mezinárodní politická situace byla po roce 1975 stále ještě ovlivněna vztahy, které se vytvářely v průběhu vietnamské války. Sovětský svaz i Čína Vietnam materiálně podporovaly a měly přímý vliv na to, že byl Vietnam schopen účinně čelit agresi Spojených států amerických.

Po sjednocení v roce 1976 začal Sovětský svaz uplatňovat svoji strategii vedení expanzivní politiky v jihovýchodní Asii. Prostředkem byla změna orientace zahraniční politiky Vietnamu od spolupráce s oběma socialistickými velmocemi zastávané Ho Či Minem, směrem k jednostranné závislosti na Sovětském svazu. Orientace na Sovětský svaz byla ovlivněna primárně osobou generální tajemníka Komunistické strany Vietnamu Lê Duãna, který převzal rozhodující funkci ve státě po smrti Ho Či Mina v roce 1969 a ve vedoucím postavení setrval až do své smrti v roce 1986.¹⁸

Lê Duãn procházel jinými životními zkušenostmi než jeho předchůdce Ho Či Min. A to se týká hlavně jeho vztahu k Číně a Sovětskému svazu. Lê Duãn nebyl s Ho Či Minem v nejtěžším období hnutí Việt Minh (1940-1950), kdy především čínská a nikoli sovětská pomoc zajišťovala přežití vojáků a pomohla k vítězství nad Francouzi v roce 1954. Naopak jeho vztah k Číně byl vlašný a podíl Číny na vítězství národně-osvobozeneckých sil Vietnamu opomíjel. Jím preferovaný a uplatňovaný směr zahraniční politiky byla silná orientace na Sovětský svaz a země RVHP. K osobnosti Lê Duãna je nutno dodat, že neměl Ho Či Minův filozofický rozměr a schopnost trpělivě spolupracovat ani s Čínou, ani se

¹⁸ V souladu s modelem struktury moci v Sovětském svazu, která platila i v jiných socialistických zemích, patřila vedoucí funkce generálnímu tajemníkovi KS. Funkce prezidenta pokud byla zřízena, byla spíše formální a ne rozhodovací.

Sovětským svazem. Jeho postoj byl ovlivněn politikou vedení Komunistické strany Sovětského svazu, která se přímo zabývala Vietnamem a v prohlášeních slibovala pomoc při obnově Vietnamu. Naproti tomu čínské vedení nevyjadřovalo vůči Vietnamu nijakou zvláštní vstřícnost a neuspokojovala mocenské ambice 1. tajemníka KS Vietnamu. Lê Duẩn měl tedy zásadní podíl na vzniku jednostranné závislosti Vietnamu na Sovětském svazu a zemí RVHP tím, že odvrhl možnost normalizace vztahů s Čínou a rozvoje spolupráce se zeměmi sdružení ASEAN.¹⁹ Navíc jako představitel jediné vládnoucí strany ve Vietnamu prosadil do stranického vedení pouze prosovětsky orientované členy strany, aby tím zajistil udržení nového směru zahraniční politiky.

Následkem toho Sovětský svaz a Vietnam uzavřely 3. listopadu 1978 dohodu o vzájemné spolupráci a společné obraně, což vyvolalo v Číně dojem obklíčení a obavu z možného napadení. V této dohodě bylo totiž ujednáno, že v případě, že by jedna ze smluvních zemí byla ohrožena nebo napadena, budou se obě země společně podílet na opětovném nastolení míru a bezpečnosti v obou zemích.²⁰ Podpisem této dohody Sovětský svaz docílil navázání vojenské spolupráce s Vietnamem. Vietnam umožnil Sovětskému svazu přístup do námořních základen Danangu a Cam Ranh, kde byly umístěny lodě sovětského obchodního i vojenského námořnictva.²¹ Na činnost vietnamské armády měl vliv jednak značný počet sovětských vojenských poradců a jednak i přímá finanční podpora ze strany Sovětského svazu.²² Ročně posílal Sovětský svaz Vietnamu obrovskou finanční pomoc na válečné operace. Jednalo se o stovky miliónů dolarů a během let 1979, 1981, 1982-85 vyrostla částka mnohdy až na 1,7 biliónu amerických dolarů.²³ Kromě finanční pomoci byl Sovětský svaz pro Vietnam hlavním dodavatelem potravin a dalších komodit, a také hlavním obchodním partnerem.

Na rozdíl od Sovětského svazu procházela Čína v letech 1976-1979 obdobím dalších vnitropolitických turbulencí. Z tohoto důvodu nebyla pro Vietnam zárukou stability a

¹⁹ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 23 a 153.

²⁰ Nguyễn Khắc Viện: *Contemporary Vietnam (1958-1980)*, Red River, Hanoj 1981, str. 271. Jak se později při čínské agresi ukázalo, jednalo se ze strany Sovětského svazu do značné míry o formální dohodu a Sovětský svaz své závazky vojenské pomoci při napadení Vietnamu nesplnil.

²¹ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000) (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000))*, NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 297.

²² Na podporu vietnamské armády a ekonomiky vydával Sovětský svaz v tomto období asi 2,25 miliard dolarů za rok. Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 199.

²³ „The Soviet Union“, U. S. Library of Congress, 7. 5. 2009, <http://countrystudies.us/vietnam/61.htm>

nemohla nabídnout stejně velkorysou pomoc jako Sovětský svaz. Po roce 1976, kdy zemřeli Mao Ce-tung a Čou En-laj, se rozpoutal vnitrostranický boj o moc. Nové stranické vedení se v čele s Teng Siao-pchingem²⁴ zabývalo přípravou nových programů, jejichž cílem mělo být odstranění předchozích chyb a propadu v průmyslu, zemědělství, vědě i vojenství. V zahraniční politice ovšem nadále platilo, že se Čína v žádném případě nevzdá svého velmocenského postavení v regionu a neuvolní prostor pro mocenský průnik Sovětského svazu. Změnu orientace zahraniční politiky Vietnamu Čína vnímala jako „výtržnost svého malého a nevděčného bratra na jihu“ a nemínila ji tolerovat.²⁵

Teritoriální a ideologický souboj mezi Vietnamem a Čínou o nadvládu v oblasti jihovýchodní Asie vyvrcholil roku 1978 válkou v Kambodži. Vzhledem k tomu, že se jednalo o jednu z příčin čínsko-vietnamského konfliktu, zabývám se touto záležitostí podrobněji v následujícím oddíle.

2.2.2 Válka v Kambodži

Situace v Kambodži se vyostřovala od dubna 1975, kdy povstalecké oddíly Rudých Khmerů – extrémního křídla Komunistické strany Kambodže vedené Pol Potem²⁶ svrhly vládu premiéra a proamerického politika Lon Nola²⁷ a začaly realizovat svoji představu o agrárním komunismu – politiku genocidy proti vlastnímu národu.²⁸ Rudí Khmerové obsadili hlavní město Phnompenh, vystěhovali obyvatele měst a poslali je na venkov do pracovních táborů na práci v zemědělství. Zrušili papírové peníze, které byly nahrazeny lístky s přidělovým systémem, uzavřeli školy, bylo zakázáno náboženství, soukromé vlastnictví a svoboda stěhování. Současně s tím prováděli Rudí Khmerové masivní čistky, kterými se

²⁴ Teng Siao-pching (1904-1997) jeden z vedoucích představitelů KS Číny a významný reformátor, který se zasloužil o otevření Číny světovému trhu a o přeměnění čínské ekonomiky na jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik světa.

²⁵ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 80.

²⁶ Pol Pot – vlastním jménem Saloth Sar, byl kambodžský vůdce a propagátor extrémistického komunistického hnutí Rudých Khmerů, žil v letech 1925-1998.

²⁷ Lon Nol (1913-1985) kambodžský politik, který zastával funkci ministerského předsedy. V roce 1970 využil nepřítomnosti vládnoucího prince Sihanouka a zároveň podpory ze strany Spojených států amerických a provedl státní převrat. Sám byl o pár let v roce 1975 svržen Rudými Khmery a byl nucen odejít do exilu.

²⁸ Sok, Sophet: „Pokus o vytvoření revoluční agrární společnosti. Kambodža 1975-1979“, in *Internetový časopis pro výzkum dějin studené války*, 15. 6. 2009, <http://www.praguecoldwar.cz/kambodza.htm>

zbavovali nepohodlných osob, provietnamských obyvatel a inteligence. Tisíce lidí byly zabity nebo uprchly do exilu.

V lednu 1976 vyhlásili Rudí Khmerové nové zřízení a změnili název státu na Demokratickou republiku Kampučii. Premiérem byl zvolen Pol Pot, který měl v zemi největší moc, i když hlavou státu byl po svržení prince Sihanouka²⁹ zvolen v dubnu 1976 Khieu Samphan.³⁰ V zemi i nadále umíraly sta tisíce obyvatel na podvýživu, nemoci, špatné pracovní podmínky a přepracování a asi 800 tisíc lidí zemřelo násilně při prosazování moci Rudých Khmerů.³¹ Další tisíce Kambodžanů byly popraveny koncem roku 1976 při dalších masivních čistkách vedených Pol Potem ve vlastních řadách. V této době uprchlo do Vietnamu před stíháním a jistou popravou mnoho kambodžských obyvatel. Silný proud kambodžských emigrantů vzbuzoval u vietnamské vlády obavy z možného napojení exulantů a etnických Kambodžanů ve Vietnamu a zavlečení extremistické politiky Rudých Khmerů.³² Z tohoto důvodu byli emigranti ze strany vietnamské vlády vystaveni tlakům, ale přesto zde po určité době mohla část uprchlíků vytvořit v prosinci roku 1978 odbojovou organizaci proti Rudým Khmerům s názvem Kampučská národní fronta a v jejím čele stanul Heng Samrin.³³

Vztahy Vietnamu a Kambodži se zhoršovaly od roku 1975 a vyústily až do vietnamské intervence do Kambodži v roce 1978. K rozhodnutí o intervenci dospěla vietnamská vláda na základě těchto důvodů:

1. Kambodža si nárokovala území, které bylo nyní součástí Vietnamu. Od roku 1977 probíhaly na hranicích Vietnamu a Kambodže potyčky a v září 1977 Kambodža napadla vietnamskou provincii Tây Ninh.³⁴

²⁹ Princ Norodom Sihanouk narozen v roce 1922, s přestávkou v roce 1955 vládl Kambodžskému království od roku 1941 do roku 1970, kdy byl svržen premiérem Lon Nolem. Sihanouk se v zahraniční politice zaměřil na posílení neutrality Kambodže, vystupoval proti americké politice v jihovýchodní Asii, čímž si naklonil čínskou vládu. Od uchopení moci Rudých Khmerů byl uvězněn v domácím vězení v Pekingu. V roce 1993 se Sihanouk opět stal kambodžským králem a v roce 2004 abdikoval.

³⁰ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 194. Khieu Samphan narozen 1931, patřil k nejmocnějším členům Rudých Khmerů. Byl ekonomickým ideologem Rudých Khmerů a je považován za autora „krvavého experimentu.“

³¹ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 194

³² Tamtéž.

³³ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)), NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 305. Heng Samrin narozen 1934, byl členem Rudých Khmerů, ale v roce 1978 uprchl do Vietnamu a zde založil odboj proti režimu Pol Pota. Při vietnamské invazi do Kambodži pověřila vietnamská vláda Samrina úkolem sestavit novou Komunistickou vládu Kambodže a postavila ho do čela. Tuto funkci si Samrin udržel až do roku 1992.

³⁴ Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 401.

2. Rudí Khmerové byli proti vietnamským komunistům. Chápali jako zradu, že je vietnamská vláda nepodpořila při podpisu mírové smlouvy v Paříži v roce 1973.
3. Rudí Khmerové vyhnali z Kambodži tisíce Vietnamců.
4. Tradiční animozita vyplývající z historických souvislostí – ze vzájemných bojů obou národů.

Vietnam spolu s Kampučskou národní frontou zahájil útok na Kambodžu 25. prosince 1978. Na straně Vietnamu bojovalo 200 tisíc vojáků proti šedesátitisícové armádě Pol Pota. Když Kampučská národní fronta 7. ledna 1979 dobyla hlavní město Phnompenh,³⁵ utekl Pol Pot za hranice do Thajska a ostatní Rudí Khmerové uprchli do neprostupné džungle blízko hranic s Thajskem, odkud vedli partyzánské boje.³⁶

V Kambodži se stal prezidentem vůdce Kampučské národní fronty Heng Samrin a jeho vládu uznala většina komunistických států včetně Sovětského svazu, Vietnamské socialistické republiky a Laosu.

Ve válce Vietnamu s Kambodžou hrály důležitou roli i velmoci. V Kambodži proti sobě nestály jen osamocené dva státy Demokratická republika Kampučia a Vietnam. Za oběma zeměmi stály velmoci, které jejich boje financovaly a podporovaly. Vietnam, dostával finanční podporu od Sovětského svazu. Za Rudými Khmery stála Čína, která posílala svou finanční podporu přes Thajsko a chtěla tak docílit osvobození Kampučie od Vietnamu. V pozadí stály za Kampučíí i Spojené státy, které Kampučii posílaly vojenskou podporu, čímž si chtěly k sobě ještě více naklonit Čínu. Boje v Kambodži mohou být tedy chápány i jako mocenské boje Číny a Spojených států proti Sovětskému svazu. V důsledku se tedy jednalo o boj o nadvládu v Indočíně.

Rozhodnutí vietnamské vlády o intervenci do Kambodži bylo klíčové pro další vývoj událostí. Pro čínskou vládu byl tento krok Vietnamu jasným ukazatelem vietnamských hegemonistických snah v Indočíně a rozhodla se proto zpět získat svou reputaci země s největším vlivem v regionu Indočíny. Pro Vietnam intervence do Kambodži znamenala zásadní zhoršení vztahů s Čínou a se zeměmi ASEAN. Navíc přítomnost vietnamských

³⁵ Lê Mậu Hãn; Trần Bá Đê; Nguyễn Văn Thư: *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam - Tập III* (Celkový přehled historie Vietnamu – Díl III), NXB Giáo Dục, 1997, str. 306.

³⁶ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)), NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 306.

jednotek v Kambodži (až do roku 1989) a neustálé partyzánské boje vedené s Rudými Khmery Vietnam ekonomicky enormně vyčerpávaly.

2.2.3 Vztah Vietnamu se zeměmi ASEAN před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu

Na rozdíl od Číny, která velmi brzy rozeznala roli zemí ASEAN v udržení rovnováhy sil v regionu jihovýchodní Asie, Vietnam zpočátku o žádnou spolupráci neusiloval.

Ve své deklaraci sdružení zemí ASEAN povolovalo vstup do organizace všem zemím regionu. Vietnamská vláda však opakovaně odmítla stát se členem ASEANu, až roku 1976 na zasedání sdružení ASEAN přednesl Vietnam svoji žádost o status pozorovatele. Vietnam však nepřipouštěl volný obchod a ani na něj nebyl ochoten přistoupit, proto byla žádost Vietnamu o získání statutu posuzována zeměmi ASEAN pouze jako gesto dobré vůle, nikoliv vážný návrh. ASEAN a Vietnam se rozcházely v otázce ustanovení jihovýchodní Asie jako zóny míru, svobody a neutrality. Pro Vietnam totiž nebylo přípustné podpořit otázku svobody, protože sám porušoval lidská práva a okupací Kambodže neakceptoval princip nezávislosti a neutrality. Právě přítomnost vietnamských vojsk v Kambodži byla státy sdružení ASEAN vnímána jako okupace cizího státu a Vietnam sám se jevil jako agresor. Vietnam však nastínil svůj koncept nezávislosti, který by nepovoloval cizím zemím vybudovat v zemích jihovýchodní Asie vojenské základny. Proti tomuto konceptu se ale mnoho zemí ASEAN ohradilo, neboť na jejich území byly umístěny americké vojenské základny.³⁷ Z výše uvedeného vyplývá, že vztahy Vietnamu a zemí ASEAN byly v tomto období konfliktní.

2.3 Přehled situace v regionu jihovýchodní Asie před eskalací čínsko-vietnamského konfliktu

Při hodnocení situace v regionu jihovýchodní Asie před eskalací lze vyjmenovat kritické body, které následně vykrystalizovaly v příčiny čínsko-vietnamského konfliktu:

³⁷„Vietnam, ASEAN“, The Library of Congress Country Studies, CIA World Factbook, 1. 6. 2009, http://www.photius.com/countries/vietnam/government/vietnam_government_asean.html

Za prvé roztržka mezi Sovětským svazem a Čínou způsobená ideologickými rozdíly. Tato roztržka následně zapříčinila rozkol v táboře socialistických zemí, vedla k politickému a ekonomickému soupeření obou mocností.

Za druhé orientace na Sovětský svaz. V průběhu vietnamské války spatřil Sovětský svaz příležitost k mocenskému průniku do regionu jihovýchodní Asie a to prostřednictvím vlivu na Vietnam. Na rozdíl od vnitřně oslabené Číny, byl Sovětský svaz stabilní zemí a mohl Vietnamu nabídnout zesílenou ekonomickou pomoc. Prostřednictvím své funkce 1. tajemníka KS Vietnamu Lê Duãň zajistil změnu orientace zahraniční politiky Vietnamu plně na Sovětský svaz.

Za třetí kambodžská invaze. Mocenské rozpory se vyhroutily při vietnamské invazi do Kambodži koncem roku 1978. Tehdy bylo již zřejmé, že se v jihovýchodní Asii vytvořily mocenské tábory. Na jedné straně Sovětský svaz a Vietnam a na druhé straně Čína, která začala v zahraniční politice navazovat vztahy se Spojenými státy americkými.

Za čtvrté postoj ASEANu k válce v Kambodži. Na válku v Kambodži reagovaly i země sdružení ASEAN jako nová síla v regionu. Tyto země vojenskou akci nechápaly jako osvobození Kambodže od genocidy Rudých Khmerů. Vietnam byl z jejich strany vnímán jako agresor.

Propojením uvedených kritických momentů vznikla výbušná situace. Tuto situaci by bylo možno řešit mírovými prostředky tj. vzájemnou dohodou jen za předpokladu, že všichni účastníci by měli politickou vůli k zachování míru. Ve hře ale bylo ovládnutí regionu jihovýchodní Asie a jak Čína, tak i Sovětský svaz s Vietnamem nehodlaly ustoupit od svých mocenských zájmů. Navíc se ve vyhrocené situaci nenašel vhodný prostředník, který by znesvářené strany přivedl za jednací stůl, a proto se skryté soupeření a vzájemný nesoulad projevíly v náhlém otevřeném konfliktu – čínsko-vietnamské válce.

3. ČÍNSKO-VIETNAMSKÁ VÁLKA

Narůstající antagonismus mezi Čínou a Vietnamem vyústil na začátku roku 1979 ve válečný konflikt. Tento konflikt je označován jako čínsko-vietnamská, punitivní³⁸ nebo také jako třetí indočínská válka.³⁹ Nikdo nepředpokládal přímý vojenský konflikt mezi dvěma socialistickými zeměmi, takže pro socialistický tábor, který se i přes vnitřní ideologické rozpory snažil vystupovat jednotně proti kapitalistickým zemím, to byl neočekávaný šok.

V následujících třech podkapitolách objasňuji příčiny, které vedly Čínskou lidovou republiku k zahájení agrese vůči Vietnamu, následně je popsán průběh bojových akcí a hlavní dopady konfliktu na obě země.

3.1 Příčiny konfliktu

Příčiny, kvůli kterým 17. února 1979 Čínská lidová republika napadla Vietnam, lze rozdělit do čtyř bodů:

Za prvé Čína primárně neakceptovala sílící spojení mezi Vietnamem a Sovětským svazem. Změna orientace zahraniční politiky Vietnamu na Sovětský svaz a vytvoření jejich úzké spolupráce byla v Číně vnímána jako ztráta vlivu na Vietnam, vojenské ohrožení Číny obklíčením z jihu i ze severu a jako mocenský průnik Sovětského svazu do oblasti jihovýchodní Asie s cílem vést expanzivní politiku vůči Laosu a Kambodži.

Za druhé Čína nesouhlasila s invazí Vietnamu do Kambodži. K vypuknutí čínsko-vietnamské války přispěl sled událostí započatých v prosinci 1977, kdy Vietnam zahájil odvetnou akci proti Kambodži. Vietnamskou intervencí do Kambodži použila Čína jako hlavní diplomatické zdůvodnění pro napadení Vietnamu. Čína vykreslila Vietnam jako agresora, kterému je třeba udělit lekci.⁴⁰

Za třetí omezení práv čínské menšiny ve Vietnamu bylo považováno za diskriminaci a vyvolalo nesouhlasnou reakci Číny. Omezení týkající se čínské menšiny žijící ve Vietnamu a její následný exodus negativně zasáhly do vztahů obou zemí. Čína nepřijala vietnamskou vládní politiku, která byla uplatňována vůči této menšině. Prvotní reakcí Číny na útlaky etnických Číňanů, bylo ukončení finanční podpory Vietnamu. Dne 3. července 1978 Čína

³⁸ Trestná lekce Vietnamu.

³⁹ První indočínskou válku vedli Vietnamci s Francouzi a druhou s Američany.

⁴⁰ Duiker, William J.: *China and Vietnam: The Roots of Conflict*, University of California 1986, str. 85.

kompletně zastavila podporu vietnamské ekonomiky, kterou poskytovala Vietnamu od roku 1960.⁴¹ Mimo to Čína odvolala z Vietnamu své specialisty.⁴² Podrobněji se problémem čínské menšiny ve Vietnamu zabývám v podkapitole 4.5 str. 44.

Za čtvrté Vietnam a Čína vedly spory o území na společných hranicích a spory o ostrovy v Jihočínském moři. Počátek nárůstu bojových potyček na společných hranicích je datován již od roku 1974. Tyto z pohledu vojenství víceméně partyzánské akce byly vedeny na rozsáhlém pohraničním území, přičemž jádrem sporu byly územní nároky obou zemí. Do stejné kategorie spadají i spory o Paracelské ostrovy a Spratlyho ostrovy a rozepře o vlastnictví vod v Jihočínském moři, kde obě země předpokládaly podmořská ložiska ropy.⁴³ Tato území jsou zajímavá i z hlediska jejich strategické polohy. Umožňují totiž přehled o pohybech japonských, čínských, případně i jiných námořních sil, což odpovídalo zpravodajským potřebám Sovětského svazu.

Každá z těchto skutečností byla s různou vahou použita při odůvodňování agrese Číny proti Vietnamu. Čína označila mezinárodnímu společenství Vietnam za agresora, kterého je třeba potrestat.

3.2 Čínsko-vietnamská válka a její průběh

Od léta roku 1978 Čína přesouvala k vietnamsko-čínským hranicím vojenské divize až na jejich konečný počet 31. Současně s tím probíhala reorganizace čínské armády a rozmístění 1,5 miliónu vojáků na čínsko-sovětských hranicích. Čína se tím snažila zabezpečit hranice se Sovětským svazem a předejít tak momentu překvapení při napadení sovětskou armádou v případě, že by Sovětský svaz dodržel smlouvy uzavřené mezi ním a Vietnamem. Dalším důkazem toho, že Čína brala v potaz možný útok ze strany Sovětského svazu, byla evakuace 300 tisíc obyvatel z těchto přihraničních oblastí.⁴⁴

Největší úkol ovšem čekal Čínu ve vztahu k mezinárodnímu společenství. Primární snahou bylo ovlivnit světové veřejné mínění tak, aby se přiklonilo na její stranu. Zásadním

⁴¹ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)), NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 311. Za 18 let dosáhla tato finanční pomoc 10 miliard dolarů.

⁴² Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E. Sharpe, 1992, str. 145.

⁴³ Tamtéž, str. 119.

⁴⁴ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 199.

krokem byla návštěva čínského komunistického vůdce Teng Siao-pchinga ve Spojených státech v lednu roku 1979.⁴⁵ Teng Siao-pching odcestoval do Spojených států s cílem přesvědčit amerického prezidenta Jimmyho Cartera⁴⁶ o nutnosti trestné výpravy proti Vietnamu.⁴⁷ Jako vůdce nejlidnatější země světa jednal Teng Siao-pching s americkým prezidentem přímo a při osobních jednáních prohlásil: „Považujeme za nutné zkrotit divoké ambice Vietnamců a udělit jim patřičnou lekci.“⁴⁸ Americký prezident byl sice přesvědčen, že vietnamská agrese do Kambodži je odsouzeníhodná, nicméně namítal, že čínské vojenské akce v této oblasti sotva mohou stvrzovat argument, že čínsko-americké přátelství je posilou míru a stability v Asii. Vystupování Teng Siao-pchinga bylo však natolik rozhodné a neústupné, že americký prezident po dvou dnech jednání prohlásil: „Můj dojem je, že rozhodnutí již bylo učiněno. Vietnam bude potrestán.“⁴⁹ Přes prezidentovo osobní vyjádření nesouhlasu s agresí americká vláda nečinila žádné oficiální prohlášení týkající se návštěvy Teng Siao-pchinga. Tímto mlčením se stala nedobrovolně komplicem čínské zahraniční politiky v jihovýchodní Asii.⁵⁰

Reakce Vietnamu na návštěvu Teng Siao-pchinga ve Spojených státech probíhala mediálně za použití obvyklého komunistického slovníku například: „Vedete zlověstnou politiku sjednocování s imperialismem Spojených států,“ a „Pokud chtějí udělovat lekce [míněno čínské vůdce], nechť jim nejprve udělí jednu jejich američtí učitelé.“⁵¹ Vietnam naopak zdůrazňoval svoje spojenectví se Sovětským svazem.

V tomto období si Vietnam začal uvědomovat reálnou možnost útoku ze strany Číny a zahájil vojenské přípravy tím, že vytvářel ochranné linie podél hranic a cest. Na obranu byly rozmístěny miny a překážky a cesty byly chráněny minomety a dělostřelectvem.⁵²

Při srovnání armád obou zemí je zřejmé, že Vietnam převyšoval Čínu v kvalitním a moderním vybavení, nových letadlech, v dobrém vojenském výcviku a připravenosti armády,

⁴⁵ Duiker, William J.: *China and Vietnam: The Roots of Conflict*, University of California 1986, str. 84.

⁴⁶ Jimmy Carter narozen v roce 1924, prezidentem Spojených států amerických v letech 1977-1981. Zasloužil se vytvoření plných diplomatických styků s Čínou navázáním na rozhovory z roku 1972 o omezení strategických zbraní (SALT).

⁴⁷ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 91.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž, str. 92.

⁵⁰ Duiker, William J.: *China and Vietnam: The Roots of Conflict*, University of California 1986, str. 85.

⁵¹ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 92.

⁵² Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 199.

protože válka se Spojenými státy skončila teprve před čtyřmi roky. Na rozdíl od vietnamské, čínská armáda měla zastaralá letadla a již více než dvacet let nebojovala. Podle vietnamských pramenů byl čínsko-vietnamský konflikt pro Čínu největší vojenskou akcí od korejské války (1950-1953).⁵³ Vietnamská vojenská síla byla však oslabena vázáním částí sil v bojích v Kambodži a Laosu. Na druhou stranu do vietnamských vod vyslal Sovětský svaz menší kontingent válečných lodí, jako demonstraci své síly a projev podpory Vietnamu.⁵⁴ I to bylo pro Čínu upozorněním, že při agresi musí brát v úvahu určitou sovětskou reakci.

Na schůzi vojenské ústřední komise Číny bylo 9. února 1979 definitivně rozhodnuto o vpádu do Vietnamu. Dále bylo rozhodnuto, že útok bude veden pouze pozemními silami a to právě z obavy ze střetu se sovětskými válečnými loděmi. Tím se mělo zabránit přímému vojenskému konfliktu Čína – Sovětský svaz.

Čínská armáda zahájila útok na vietnamské pohraniční provincie 17. února 1979 razantním nástupem armády o síle 100 tisíc mužů v celé šíři hraničního pásma. Vietnamci byli prudkým postupem čínských jednotek zaskočeni.⁵⁵ Podnikli sice ihned kroky k jejich odražení, nicméně čínské armádě se podařilo proniknout 16 kilometrů do vnitrozemí, kde se zdržela do 19. února, doplnila munici a nasadila záložní zdroje, takže se počet čínských vojáků zvýšil na 200 tisíc.⁵⁶ Číňané postupně ovládli 5 z 6 hlavních měst pohraničních provincií: Lào Cai, Cao Bằng, Móng Cái, Lai Châu a Lạng Sơn.⁵⁷

Čínská bojová taktika spočívala v silné a vytrvalé dělostřelecké palbě a za dělostřelectvem následovala tzv. lidská vlna. Postup čínské pozemní armády byl podporován leteckými útoky vedenými na vojenské základny i na civilní cíle. Obrana Vietnamu se zakládala na výborně vycvičených a vyzbrojených místních lidových milicích a ozbrojených silách, zatímco 60 až 80 tisíc vojáků regulární armády⁵⁸ se shromažďovalo na jih od Cao Bằng

⁵³ „Số thương vong trong cuộc chiến 1979“ (Počet padlých během války 1979), BBC Vietnamese, 3. 6. 2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/story/2006/02/060217_borderwar_deathtoll.shtml

⁵⁴ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 92.

⁵⁵ Náměstek vietnamského ministra zahraničních věcí Trần Quang Cơ, později řekl: “Cítíl jsem bezmoc, ale nebyl jsem překvapen.“ „Chiến cuộc ngoại giao“ (Mezinárodní válečná situace), BBC Vietnamese, 3. 6.2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/02/090220_tranquangco_tc2.shtml

⁵⁶ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 200.

⁵⁷ Womack, Brantly: *China and Vietnam: the politics of asymmetry*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, str. 200.

⁵⁸ Duiker, William J.: *China and Vietnam: The Roots of Conflict*, University of California 1986, str. 85.

a Lạng Sơn.⁵⁹ Na letecké útoky a bombardování čínského letectva odpovídala vietnamská protiletecká obrana a dělostřelectvo útočilo na místa, kde se soustřeďovaly čínské bojové útvary.

Počáteční razantní útok čínských jednotek zpomalil hornatý, špatně prostupný terén a chybějící moderní logistické vybavení. Číňané byli při přesunu odkázáni na pomoc tažných zvířat – koní a oslů, zastaralých vozů a ruční práci pomocných pracovních sil.⁶⁰

Na začátku března se čínské jednotky nacházely zhruba 64 kilometrů hluboko ve vnitrozemí.⁶¹ Dle dostupných pramenů měla čínská armáda rozkaz nepřekročit vzdálenost 50 kilometrů od hranic a nepřipustit přímý střet či větší bitvu s regulérní vietnamskou armádou na podhorských pláních.⁶² Přestože čínská armáda obsadila řadu významných měst, z velké bitvy mělo čínské velení obavu a to již z výše zmíněných důvodů, že vietnamská armáda převyšovala výzbrojí a bojeschopností nasazené čínské jednotky.

Dne 5. března čínská vláda vydala rozkaz o stažení čínské armády z Vietnamu. Paradoxně v ten samý den vyhlásila vietnamská vláda všeobecnou mobilizaci. Podivná válka skončila. Do 16. března bylo dokončeno stažení čínských vojáků z vietnamského území.

3.3 Zhodnocení čínsko-vietnamského konfliktu

Vyvstala otázka, jak vyhodnotit konflikt dvou zemí socialistického bloku, které se i přes vzájemné rozpory jednotně vymezovaly proti imperialistickým zemím.

Válečné zpravodajství obou zemí bylo nekonkrétní, nepravdivé a zamlžující. Nesprávné počty a struktura bojových sil, prohry označované za vítězství, ideologická hesla spíše než konkrétní údaje vypovídala o způsobu podávání informací v obou socialistických zemích. A tak obě země po ukončení války prohlásily, že ji vyhrály, aniž by mohly svá tvrzení doložit. Ani dopad na velmocenské zájmy Spojených států amerických i Sovětského svazu nelze proti původnímu očekávání označit za zásadní. Jak Spojené státy, tak především Sovětský svaz se zachovaly zdrženlivě a omezily se především na slovní podporu svých spojenců. Sovětský

⁵⁹ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 106.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 200.

⁶² Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 107.

svaz odsoudil čínskou agresi ve Vietnamu a USA prohlásily, že Čína by se měla stáhnout z Vietnamu a Vietnam z Kambodži.

Čínsko-vietnamský konflikt trval pouhých osmnáct dní, nicméně jeho dopady byly dalekosáhlé. Při vojenském hodnocení konfliktu lze dojít k těmto závěrům:

- Pro Čínu se jednalo o neúspěšnou akci. Čínské velení si tento fakt uvědomilo a zhruba šest měsíců po skončení války vyhlásilo odklon od maoistického způsobu vedení války⁶³ a nutnost přezbrojení a zavedení moderní strategie. V souvislosti s tím byl vyhlášen program profesionalizace a modernizace čínské armády.⁶⁴
- Přesto, že bojeschopnost vietnamských bojových sil byla oproti čínským znatelně vyšší, a to do bojů nezasáhly vietnamské elitní vojenské jednotky umístěné v Kambodži, vietnamská vláda vyhodnotila danou situaci tak, že ozbrojené síly nejsou početně dostatečné a že je potřeba navýšit jejich početní stav a zkvalitnit výzbroj. V konečném důsledku to znamenalo zesílení armády z 600 tisíc mužů na 1 milion.⁶⁵ Dopadem tohoto rozhodnutí se zabývám v podkapitole 4.6 str.50.

⁶³ Men-over-weapons.

⁶⁴ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 117 a 146.

⁶⁵ Tamtéž, str. 143.

4. DOPADY ČÍNSKO-VIETNAMSKÉHO KONFLIKTU

V první podkapitole se zabývám dopadem konfliktu na vývoj vztahů mezi Vietnamem a Čínou. Předmětem druhé podkapitoly je rozbor mezinárodní situace, tj. reakce zúčastněných zemí v průběhu konfliktu, vliv konfliktu na politiku Sovětského svazu a Spojených států amerických – obě velmoci se přímo na konfliktu nepodílely, nicméně hrály klíčovou roli v zákulisí. Součástí této podkapitoly je také vliv konfliktu na společnou zahraniční politiku sdružení ASEAN. Obsahem třetí podkapitoly je vnitropolitická a ekonomická situace Vietnamu, která byla stejně jako mezinárodní vztahy tímto konfliktem zasažena a to především v podobě pokračující závislosti na Sovětském svazu.

Ve čtvrté podkapitole rozebírám dopad války na život severovietnamského obyvatelstva a obyvatelstva z ostatních částí země. Teprve před nedávnem skončila válka a již se tímto územím opět prohnal další ozbrojený konflikt. Koho tento konflikt postihl nejvíce, v jaké míře a jak se s tím obyvatelstvo v této části Vietnamu vyrovnalo, to jsou otázky, na které tato podkapitola poskytuje odpovědi.

V páté podkapitole se věnuji dalšímu markantnímu dopadu, který ovlivnil Vietnam na dlouhou dobu a zasáhl do ustálené struktury společnosti. Jednalo se o dopad na čínskou menšinu, která žila po staletí ve Vietnamu a která měla ve vietnamské společnosti specifické postavení. Eskalace čínsko-vietnamského konfliktu znamenala pro čínskou menšinu a pro vietnamskou společnost narušení staleté koexistence a ukončení dlouhého historického období. S ohledem na závažnost dopadu se podrobně zabývám historií i svébytností čínské menšiny tak, aby byla tato problematika zachycena jednak v historických souvislostech a jednak i v šíři konkrétních dopadů. Záměrem je vystihnout podstatné stránky exodu čínského obyvatelstva z Vietnamu.

V šesté podkapitole, v prvním oddíle se zabývám specifickou složkou vietnamské společnosti – armádou. V zemi, která se mnoho let nacházela ve válečném konfliktu a která se musela bránit silnějším nepřítelem, má armáda jiné postavení než v zemi, která se několik desítek let přímo neúčastnila válečného konfliktu a kde se armáda prezentovala jen na vojenských přehlídkách. Zabývám se tedy úlohou a postavením armády ve vietnamské společnosti. Následně rozebírám konkrétní dopad vyhodnocení čínsko-vietnamského konfliktu vládou Vietnamu na početní stav armády a důsledky, které z toho vzešly pro

společnost. V této části se zabývám ekonomickými dopady a z důvodu zvláštního chápání armády vietnamskou společností se zabývám i dalšími problémy, které z toho vyplývaly.

Druhý oddíl této podkapitoly navazuje na předcházející část a podrobně se zabývá úlohou vojáka ve společnosti. Vychází se stejných premis jako předchozí oddíl, ovšem téma jsem zpracovala na základě poznatků získaných při konzultacích s žurnalistou PhDr. Milanem Syručkem, který pobýval v době konfliktu ve Vietnamu, z vlastních poznatků získaných ve Vietnamu při návštěvě muzeí válečné historie v Hanoji a Ho Či Minově Městě - Bảo Tầng Lịch Sử Quân Sự Việt Nam - a z písemných pramenů, které se touto problematikou zabývají.

4.1 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na vzájemné vztahy Vietnamu a Číny

Čínsko-vietnamský konflikt měl zásadní dopad na zahraniční i vnitřní politiku obou zemí. Čína udělila Vietnamu lekci v tom, že nestrpí v regionu jihovýchodní Asie další silnou zemi a že Vietnam musí ve své zahraniční politice brát v úvahu i čínské zájmy. Číně se navíc podařilo v Hanoji zasít pochybnosti o rozhodnutí Sovětského svazu dodržet vietnamsko-sovětské smlouvy a o jeho ochotě vojensky vystoupit na jeho ochranu v případě napadení. Na druhou stranu se Číně nepodařilo donutit Vietnam, aby jeho armáda opustila Kambodžu. Nepodařilo se ani donutit vietnamskou vládu ke změně chování vůči čínské menšině. Nadále trval exodus čínských obyvatel Vietnamu do Číny a do okolních zemí.

Čínsko-vietnamský konflikt se nadlouho zásadně promítl do vztahů tří socialistických zemí – Sovětského svazu, Číny a Vietnamu. Ještě v roce 1982 byla Čína na 5. sjezdu KS Vietnamu označována za „přímého a nebezpečného nepřítele“. Tato nepřátelská rétorika ukazovala na neochotu Vietnamu normalizovat své vztahy s Čínou.⁶⁶ Vietnam se ve své ekonomické a zahraniční politice stále více orientoval na Sovětský svaz a východoevropské socialistické země. Jako slabší partner se samozřejmě dostával do stále větší politické a ekonomické závislosti na Sovětském svazu a tím se naprosto vzdálil původní Ho Či Minově koncepci v boji za nezávislost země.

Diplomatické styky mezi Vietnamem a Čínou však neustaly. Po skončení čínsko-vietnamského konfliktu proběhlo již 18. dubna 1979 první kolo jednání v Hanoji, na kterém

⁶⁶ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 157.

vietnamská reprezentace předložila třibodový návrh na řešení problémů ve vzájemných vztazích. První bod se týkal demilitarizace hraniční oblasti a ustanovení komise na kontrolu dodržování vzájemných ujednání. Druhý bod obsahoval návrhy na normalizování vztahů na bázi mírové koexistence a třetí bod se týkal vzájemného stvrzení linie hranic.⁶⁷ Na jednání v Hanoji navázalo 28. června 1979 druhé kolo vzájemných jednání v Pekingu a zde předkládaly vietnamská i čínská delegace návrhy na urovnání vztahů a odporu proti hegemonismu. Jednání zasahovala do citlivé oblasti vedení expanzivní politiky. Obě kola byla úspěšná pouze v otázce výměny zajatců, v dalších oblastech byla neúspěšná. Třetí kolo Čína jednostranně zastavila a zároveň odmítla další jednání.

Zahájení dalších jednání bylo zablokováno vietnamskou přítomností v Kambodže a vzájemným antagonismem. Teprve až na základě vzájemných jednání mezi Čínou a Sovětským svazem vedených v letech 1982 až 1983 a na základě aktivní politiky zemí ASEAN přistoupil Vietnam na dohodu o postupném stahování vojsk, čímž se postupně uvolňoval prostor pro otevření jednání mezi Čínou a Vietnamem. Důležitým bodem ve vývoji vzájemných vztahů byla změna politického kursu Vietnamu zahájená v roce 1986 (viz podkapitola 4.3 str. 39). Přímá výzva k normalizaci vztahů byla vyslána ze šestého sjezdu KS Vietnamu 15. prosince 1986, ale teprve až 18. ledna 1989 bylo po mnoha letech vzájemné nevraživosti mezi Čínou a Vietnamem zahájeno jednání o kambodžském problému. Po úplném stažení vietnamských vojsk z Kambodži v tomto roce byla cesta k plné normalizaci vztahů otevřena.⁶⁸

Vzájemné vztahy zúčastněných zemí ovlivněné čínsko-vietnamským konfliktem se bezprostředně anebo postupně projevíly ve vietnamské společnosti. Rozborem těchto následků se zabývám v následující podkapitole.

4.2 Mezinárodně politická situace v průběhu konfliktu a po jeho skončení

4.2.1 Velmocenská politika po skončení čínsko-vietnamského konfliktu

Po ukončení čínsko-vietnamského konfliktu se vztahy mezi velmocemi tj. Čínou, Sovětským svazem a Spojenými státy americkými dále profilovaly. Jako vždy ve vyhoceném

⁶⁷ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)), NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 312.

⁶⁸ Lưu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 431.

období hrály svoji roli jak velmocenské zájmy, tak i ideologická blízkost či antagonismus. Od počátku osmdesátých let 20. století se datuje proces uvolňování napětí a zahájení mírové spolupráce mezi světovými velmocemi. Důvodem byla vyčerpanost zemí zbrojením a neustálým udržováním vojenského napětí.

Spojené státy americké a Čína rozvíjely vztahy vzájemné součinnosti a podpory v regionu jihovýchodní Asie a současně si v tomto regionu i navzájem konkurovaly a vedly proti sobě ideologický boj. Do čínsko-vietnamského konfliktu Spojené státy americké zasahovaly pouze proklamativně v tom smyslu, že na Radě bezpečnosti OSN zahájené dne 23. února 1979 předložily požadavek na stažení čínských vojsk z Vietnamu.⁶⁹ Nicméně čínská agrese do Vietnamu probíhala za jejich tichého souhlasu. Po ukončení konfliktu spolu s Čínou vyhlásily požadavek na stažení vietnamských vojsk z Kambodže, vyhlášení všeobecných voleb a podporu koalice prince Sihanuka. Hlavním zájmem Spojených států amerických bylo ovšem v tomto regionu zabránit sovětské vojenské a politické expanzi, pro kterou bylo vietnamské území, s povolením k užívání vietnamských vojenských přístavů (Cam Ranh), ideální základnou. Čína sice nadále vnímala Spojené státy americké jako svého protivníka, ale při realizaci programu na profesionalizaci a modernizaci své armády si je zvolila za dodavatele moderní výzbroje pro svoji armádu.⁷⁰

V průběhu čínsko-vietnamského konfliktu se také Sovětský svaz omezil pouze na proklamativní obranu Vietnamu a přes uzavřené smlouvy nijak vojensky nezasáhl. V období následujícím po ukončení čínsko-vietnamského konfliktu byla hlavní snaha Sovětského svazu nadále udržovat Vietnam a Čínu v nesmiřitelném nepřátelství. Tímto hodlal využít vnitropolitické situace, ekonomické slabosti Vietnamu a „opuštěnosti“, do které se Vietnam dostal, aby jej udržel v totální závislosti na Sovětském svazu. Političtí představitelé Vietnamu špatně vyhodnotili danou situaci, neboť si neuvědomili, že velmocenské zájmy a postupné stírání ideologických rozporů jsou pro Čínu a Sovětský svaz natolik silným pojítkem, že zájmy Vietnamu hrají podružnou roli. Čína a Sovětský svaz měly zájem na vzájemném sblížení, a tento proces byl natolik silný, že Čína vyzývala Sovětský svaz, aby upustil od finanční podpory expanze Vietnamu do Kambodži. Nakonec i Sovětský svaz a Spojené státy

⁶⁹ Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 380.

⁷⁰ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 156.

americké i přes naprosto rozdílnou politickou a ideologickou platformu procházely procesem uvolňování napjatých vztahů a následným rozvojem mírové spolupráce. Následkem toho se Vietnam ocitl v pozici opuštěného vojáka v poli. Jednostranný příklon Vietnamu k Sovětskému svazu a totální odklon od tradičního partnera, byť nyní nepřátelsky naladěného, lze eufemisticky popsat: „odehnal tygra od předních vrat a zadními vrátky se vloudil vlk“.⁷¹ Rozměňování vydobyté nezávislosti a zavlčení do následného ekonomického propadu a politické izolace byly následky konfliktní situace, ve které se Vietnam na konci sedmdesátých let ocitl.

4.2.2 Reakce zemí sdružení ASEAN v průběhu čínsko-vietnamského konfliktu a po jeho ukončení

V době čínsko-vietnamského konfliktu v roce 1979 mělo sdružení ASEAN 5 členských států – Indonésii, Malajsii, Filipíny, Singapur a Thajsko. Jejich reakce na čínsko-vietnamský konflikt nebyla jednoznačná. V období konfliktu, a těsně po něm čínskou agresi do Vietnamu tiše schvalovaly, neboť ji vnímaly jako lekci potřebnou pro Vietnam za jeho expanzivní politiku vůči Kambodži. Veřejným prohlášením ovšem vyzvaly Čínu i Vietnam k ukončení nepřátelství a vybízely ke stažení čínských vojsk.⁷² Později, když Čína svá vojska z Vietnamu stáhla, se státy ASEAN začaly vůči Vietnamu chovat asertivně a vyzvaly ho ke stažení vojsk z Kambodži.⁷³ Akci označily jako sovětsko-vietnamskou expanzi v jihovýchodní Asii a na půdě Spojených národů i na společných konferencích kritizovaly postup Vietnamu a navrhovaly mírové řešení situace v Kambodži.

Reakce Vietnamu byla prudká a odmítavá. Bylo patrné, že pro Vietnam se jedná o citlivou záležitost, do které si nechce nechat mluvit. Navíc v červnu roku 1980 podnikl Vietnam za účasti 2 tisíc vojáků několikahodinový vpád do Thajska, kde vietnamští vojáci napadli kambodžské uprchlíky. Tato akce zlomila Vietnamu ve vztahu k zemím ASEAN definitivně vaz. Vietnam byl na dlouhé roky vnímán jako agresor podporovaný Sovětským svazem a nebezpečný pro země jihovýchodní Asie. Jako takový byl vyloučen z mnoha

⁷¹ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 157.

⁷² Tamtéž, str. 135.

⁷³ *Ngoại giao Việt Nam (1945-2000) (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000))*, NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005, str. 308.

ekonomických aktivit, které se rozvíjely mezi zeměmi ASEAN a ocitl se v o to větší izolaci. Pro země sdružení ASEAN bylo toto období důležitým mezníkem, neboť konfliktní situace v jihovýchodní Asii podnítily jejich vzájemnou regionální spolupráci nejprve v oblasti politické, ale s brzkým přesahem do oblasti ekonomické.⁷⁴

4.3 Vnitropolitická a ekonomická situace po skončení čínsko-vietnamského konfliktu

Na počátku osmdesátých let se Vietnam v důsledku orientace své zahraniční politiky výhradně na Sovětský svaz s následnou ekonomickou, ideologickou a vojenskou závislostí, přetrvávající okupace Kambodže a odmítání normalizace vztahů s Čínou, ocitl v izolaci vůči zemím nejen v regionu jihovýchodní Asie. Země byla vyňata z ekonomické pomoci ze strany Světové banky a ze strany fondů OSN. Obdobné restriktce uplatňovaly i ostatní rozvinuté země např. Kanada, Velká Británie, SRN apod. Všechna tato opatření způsobovala obrovské těžkosti ve vietnamském hospodářství především v tom, že v zemi neprobíhala modernizace výrobních zařízení, nerozvíjel se průmysl patřičným směrem a s patřičnou intenzitou, nemohly být odpovídajícím způsobem využívány přírodní zdroje, které má Vietnam k dispozici. Vietnam zůstával, byť to nelze bezvýhradně posuzovat evropskýma očima, na úrovni státu s převažující extenzivní zemědělskou výrobou jakožto klíčovým odvětvím národního hospodářství.

V důsledku ekonomické nedostatečnosti se Vietnam už na počátku osmdesátých let ocitl v platební neschopnosti a jeho zahraniční dluhy především vůči Sovětskému svazu narůstaly (6 milionů dolarů v roce 1984).⁷⁵ Vietnamská vláda hledala způsoby, jak tyto dluhy splácet. Snad i toto bylo jedním z faktorů rozhodnutí, že proud vietnamských pracovníků každoročně směřující do Sovětského svazu a zemí RVHP na práci do továren postupně zesílil a že prací vietnamských občanů splácela dluhy. Pro dané období se uvádí, že počet vietnamských pracovníků v socialistických zemích byl v letech 1981-1985 500 tisíc.⁷⁶

⁷⁴ Je tedy logickým vyústěním emancipačního vývoje a potvrzením důležitého postavení sdružení nejen v asijském regionu, že se i Vietnam v roce 1995 stal členem sdružení zemí ASEAN.

⁷⁵ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 145.

⁷⁶ Tamtéž.

Dalšími průvodními jevy upadající ekonomiky byla vysoká inflace, nedostatečné výkony zemědělské výroby a zvyšující se životní náklady. Neuspokojivá situace byla hodnocena na 5. sjezdu KS Vietnamu v roce 1982, nicméně tehdy ještě nenastala vhodná doba k tomu, aby bylo možno zahájit radikální reformy.

Vzhledem k tomu, že narůstala nespokojenost obyvatel, bylo nutno přistoupit k určitým opatřením se snahou o vylepšení stávajícího stavu ovšem stále v rámci centrálně řízené ekonomiky. V roce 1981 byly zavedeny soutěžní prvky do zemědělství, průmyslu a obchodu.

Pro zahájení skutečných reforem nastala vhodná doba v polovině osmdesátých let. V roce 1985 byl generálním tajemníkem KSSS zvolen Michail Gorbačov, který začal zavádět do ideologicky strnulé a krizovými jevy zachvácené sovětské reality reformní prvky tzv. perestrojky a glasnosti. Druhým významným faktorem bylo úmrtí generálního tajemníka KS Vietnamu Lê Duãna v roce 1986, se kterým odešla konzervativní platforma ve vedení KS Vietnamu. Od roku 1987 začala vietnamská vláda urychleně realizovat ekonomické reformy – státem regulovanou tržní ekonomiku, začlenění do rozsáhlé mezinárodní spolupráce – a reformy státní správy. Tyto reformy dostaly název Đõì mõi (obnova).⁷⁷

Na závěr považuji za vhodné se alespoň zmínit o trvalé pomoci Vietnamu ze strany mimoasijských socialistických zemí. Socialistické země podporovaly Vietnam vojensky, ekonomicky a v oblasti vzdělání a to formou, přímých dodávek zbraní v době válečných konfliktů, dodávkami zboží, budováním továren, pomoci při geologických výzkumech a především umožněním studia různých oborů pro vietnamské studenty. Tato pomoc probíhala od padesátých let a trvá v různých formách prakticky až do dnes.

4.4 Negativní dopady konfliktu na život obyvatelstva severního Vietnamu

Problematikou, kterou se zabývá tato podkapitola, je důsledek války pro veškeré obyvatelstvo příhraničních oblastí severního Vietnamu. Obyvatelstvo zde není tvořeno pouze majoritní společností Vietů ale také příslušníky etnických menšin, kteří jsou zaměstnáni převážně v zemědělství. Mezi tyto skupiny obývající horské oblasti čínsko-vietnamských hranic patří například etnika H'ông, Dao a Tày.⁷⁸

⁷⁷ Studík, Pavel; Teplík, Tomáš: *Vietnam - země rozmachu, země příležitostí*, Longa Praha, Praha 2006, str. 168.

⁷⁸ Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E. Sharpe, 1992, str. 113.

Jedním z faktorů, který přímo ovlivnil život obyvatelstva na severu Vietnamu, bylo ničivé působení armád Číny a Vietnamu na tomto území. Vojenské akce, které zde proběhly a především destruktivní způsob, jakým opouštěly čínské jednotky bojiště, to vše negativně ovlivnilo životy obyvatelstva severního Vietnamu, které se jen velmi těžko s těmito škodami vyrovnávalo.

Již od začátku války 17. února 1979 ničila čínská armáda intenzivní dělostřeleckou palbou města, přičemž přišlo o život i mnoho civilních obyvatel. Ale zvláště při svém odchodu zpět do Číny zvyšovali čínští vojáci materiální škody tím, že záměrně devastovali vše, co se jim stálo v cestě. Zajímavá je informace, že čínské vojsko bylo tvořeno především Číňany ze severu Číny. Tím čínské velení pravděpodobně chtělo zamezit eventualitě, že by čínští vojáci původem z příhraniční oblasti s Vietnamem, kteří s Vietnamci udržovali příhraniční styk, mohli bojkotovat vojenské akce anebo by jejich bojové nasazení nebylo patřičně vysoké. Takto mohlo čínské velení dosáhnout agresivnějšího charakteru války a drancování na vietnamském území.⁷⁹

Již v průběhu války bylo vietnamské obyvatelstvo evakuováno, aby se zamezilo vysokému počtu civilních obětí a na konci války, když se lidé vraceli do svých domovů, přicházeli do zdevastované krajiny. Bylo zničeno 80 % infrastruktury – silnic i železnic⁸⁰ a 1,7 milionů obyvatel pohraničních provincií přišlo o své domovy. Byly zničeny továrny, 428 nemocnic, 330 vesnic a 735 škol.⁸¹ Kromě toho byly zbořeny všechny mosty, rozvody elektřiny a hráze, ze kterých se vylila voda a zničila rýžová pole.

Jak je napsáno v mnoha pramenech věnovaným čínsko-vietnamskému konfliktu, mezi nejvíce poničená města patřila především ta, na která byly vedeny hlavní útoky. Jednalo se o Lào Cai, Lạng Sơn, Cao Bằng, Cam Đường a další. Města i vesnice byly vypalovány, vyrabovány a často i totálně srovnány se zemí. Takto popisuje zpustošení žurnalista Jean Thoraval v *New York Times*: „Všechny mosty byly strženy a cesty byly zaminovány a zničeny. Nemocnice v Lào Cai, Lạng Sơn a Cao Bằng byly zbořeny. Ve všech třech městech...byly ze všeho sutiny a panovalo zde ticho. Bylo zničeno asi 80 % budov. V těchto

⁷⁹ Syruček, Milan: *V zajetí džungle*, Nakladatelství Epoque, Praha 2007, str. 231.

⁸⁰ Dle slov novináře Jean Thoravala, viz Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E. Sharpe, 1992, str. 55.

⁸¹ Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 379.

městech ani v okolí nezůstal stát jediný sloup elektrického vedení...V oblasti je nedostatek vody a elektrický proud byl odštěpen. Sousední vesnice leží také v troskách...“⁸²

Zdevastované nebyly pouze vesnice a města, ale také zemědělská půda a hospodářské objekty. Znehodnocena byla velká plocha zemědělské půdy, přesněji 80 tisíc hektarů,⁸³ zničena byla také lesnická a hospodářská družstva. Číňané s sebou odvěkli mnoho zboží, potravinových zásob, především rýže; zemědělských strojů a dokonce i hospodářských zvířat. Dopad čínsko-vietnamské války co se týče půdy, úrody a pozdější zemědělské produkce nebyl tak katastrofální jako v případě vietnamské války. Tehdy byly miliony hektarů půdy znehodnoceny chemickými látkami, jako jsou herbicidy a směs defoliantů Agent Orange. Pokud však přihlédneme k tomu, že se po čínsko-vietnamské válce nacházely veškeré zdevastované vesnice a znehodnocená půda pouze v severní části Vietnamu, jednalo se o velké ztráty. Je třeba také zohlednit to, že pro severovietnamské obyvatelstvo bylo těžké se vyrovnat se stejnými katastrofami tak krátce po sobě.⁸⁴

V čínsko-vietnamském konfliktu se obyvatelé severního Vietnamu ale museli vyrovnávat nejen s tím, že přišli o svůj majetek, domy a zásoby potravin. Dalšími důsledky války, které je bezprostředně zasáhly, byly totiž ztráty na životech jejich rodinných příslušníků a blízkých. Byly zabity a pohřešovány tisíce Vietnamců⁸⁵ včetně žen, dětí a starších obyvatel.⁸⁶ Ztráty civilního obyvatelstva byly tedy značné i přes částečnou evakuaci obyvatel během války. Toto vyhlazování obyvatelstva severního Vietnamu, které provádělo ustupující čínské vojsko, je možné doložit masovými hroby, které se podle spisovatele a žurnalisty Jeana Thoravala⁸⁷ nacházely všude po okolí. Tímto masakrem na civilním obyvatelstvu se poměrně hodně zabývali i tehdejší zpravodajové světových médií, včetně českých. Již na začátku konfliktu informovali reportéři o prvních obětech na straně vietnamského civilního obyvatelstva a o krutosti čínských vojáků, kteří se nezastavili ani před mučením svých obětí a znetvořením jejich těl. Těchto zpráv přibývalo v průběhu války, ale

⁸²Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 114.

⁸³Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 379.

⁸⁴Frey, Mark: *Dějiny vietnamské války, Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Paseka, Praha 2003, str. 178.

⁸⁵ Údaje o ztrátách na životech, jak civilního obyvatelstva, tak armády, jsou předmětem spekulací. Čínské, vietnamské i anglicky psané prameny se v údajích rozcházejí.

⁸⁶Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006, str. 379.

⁸⁷Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E. Sharpe, 1992, str. 55.

nejvíce informací o zpusošení krajiny a dopadu války na severovietnamské obyvatelstvo bylo vydáno na konci války, kdy se začaly sčítat ztráty a na bojiště se dostali i ti zpravodajové, kteří doposud jen přejímali zprávy od vietnamských informátorů. Tak se v těchto dnech objevují i na stránkách Rudého práva důkazy o vyhlazování vietnamského obyvatelstva na severu země. V jedné z reportáží se například píše o hromadných hrobech ve studních, do kterých byla naházena mrtvá těla vietnamských žen a dětí.⁸⁸

Další ztráty se týkaly vojáků. Informace o mrtvých se rozcházejí, protože zprávy z bojišť byly zkreslené a ani Čína ani Vietnam nepodaly ucelené bilance k této problematice. Profesor politologie King C. Chen předkládá přehled, ze kterého vyplývá, že na straně Vietnamců padlo asi 30 tisíc vojáků a na straně Číňanů to bylo 26 tisíc.⁸⁹ Vietnamské prameny přiznávají, že údaje o padlých vojácích jsou v různých vietnamských zdrojích odlišné. Udávají také, že se chybného propočtu dopustila i Čína, která prvotně stanovila počet padlých čínských vojáků 20 tisíc.⁹⁰

Podle oficiálních odhadů přišlo v letech 1978-1982 v důsledku čínsko-vietnamských pohraničních potyček včetně čínsko-vietnamského konfliktu v roce 1979 o život 500 tisíc lidí.⁹¹

Po ukončení bojů zřídila vietnamská vláda komisi, která měla za úkol sbírat a vyšetřovat zločiny čínské armády na vietnamském obyvatelstvu. Sami Vietnamci odsoudili chování čínských vojáků jako cílevědomé vyhlazování vietnamského obyvatelstva, které zmařilo mnoho životů a výsledků práce vietnamského lidu.⁹² V důsledku konfliktu se ještě zvýšila chudoba obyvatelstva severního Vietnamu, protože byly poničeny továrny, doly a jiné podniky a na trhu práce nastal kritický nedostatek volných míst. Obyvatelstvo strádalo kvůli nedostatku potravin. Rekultivace poničených polí vyžadovala náročné a dlouhodobé úsilí.

Napravit škody vzniklé během čínsko-vietnamské války a obnovit chod společnosti v severním Vietnamu byl dlouhodobý úkol, který bylo možno řešit především vytvořením nových pracovních míst, obnovou měst, výstavbou a opravou infrastruktury a opětovným

⁸⁸ Borovička, Bohuslav: „Hrůzný čin agresorů“, in *Rudé právo*, 1979, 26. 3., str. 6.

⁸⁹ Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987, str. 114.

⁹⁰ „Số thương vong trong cuộc chiến 1979“ (Počet padlých během války 1979), BBC Vietnamese, 3. 6. 2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/story/2006/02/060217_borderwar_deathtoll.shtml

⁹¹ Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E. Sharpe, 1992, str. xv.

⁹² „Pranýřovat barbarství maoistů“, in *Rudé právo*, 1979, 30. 3., str. 1 a 7.

zúrodněním půdy, které bylo ovšem ztíženo podminováním území. Kvůli nedostatku finančních prostředků a investic probíhala tato obnova pozvolna.

4.5 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na čínskou menšinu ve Vietnamu

Tato podkapitola se zabývá charakteristikou a postavením čínské menšiny ve Vietnamu. Hlavním tématem je rozbor dopadů eskalace čínsko-vietnamského konfliktu na existenci čínské menšiny a přerušení kontinuity koexistence s majoritní společností Vietů.

Číňané přišli na území dnešního Vietnamu již před staletími a převážně pocházeli z jihočínských provincií Kuang-tung, Kuang-si a Fu-t'ien. V těchto čínských provinciích se hovoří kantonštinou, která je jedním z dialektů čínského jazyka a Číňané tento jazyk nadále užívali i ve Vietnamu. K aktivnímu používání kantonštiny u Číňanů ve Vietnamu ale i v jiných asijských zemích přispíval fakt, že kantonština byla uznávána jako jazyk obchodníků, což bylo povolání, kterým se Číňané v těchto zemích převážně živil. Čína a Vietnam jako dvě sousední země se navzájem ovlivňovaly a najdeme u nich společné prvky v náboženství, a kultuře a to, že Vietnam přejal za čínské nadvlády mnoho kulturních prvků, usnadnilo Číňanům včlenění do vietnamské společnosti a nutně se zde nemuseli cítit jako cizinci.

Číňané vytvořili ve Vietnamu poměrně velkou menšinu. Počet příslušníků menšiny vzrůstal až do roku 1977, kdy na území Vietnamu žilo 1,7 milionu etnických Číňanů. Sídliili na celém území Vietnamu, převážně však ve větších městech. Jedním z center bylo např. město Hôi An, na severu Vietnamu města Hải Phòng, Nam Định a Hanoj.⁹³ Nejvíce z nich si za svůj domov zvolilo největší město, které je zároveň obchodním centrem země, Ho Či Minovo Město (Saigon). Číňané si ve městech, která osídlili, budovali města ve městech - vytvářeli si městské čtvrti a ty se staly centry čínského obchodování, kultury a života. V Ho Či Minově Městě si Číňané vystavěli Chợ Lớn - Velké tržiště, postavili zde domy, chrámy, obchody a restaurace.

Číňané drželi po staletí pospolu a jejich početná komunita si dokázala vybudovat velmi silnou materiální i duchovní základnu, čímž si dokázali uchovat svoji svébytnost a značnou

⁹³Szalontai, Balazs: „Hòa kiều ở Bắc Việt Nam Thời Chiến“, BBC Vietnamese, 3. 6. 2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/05/090507_szalontai_chinesevietnamese.shtml

nezávislost na většinovém etniku. Jejich silné a značně nezávislé postavení v letech před čínsko-vietnamským konfliktem pramenilo z vybudování vlastního správního aparátu, který měl sice vazby na vietnamskou vládu, ale především jím se řídil život Číňanů ve Vietnamu.⁹⁴ K soběstačnému postavení dospěli etničtí Číňané v mnoha oblastech. Zřídili si vlastní školy, na kterých vyučovali čínští učitelé a byl v nich kladen důraz více na čínskou kulturu a historii nežli na vietnamskou.⁹⁵ Vedle toho si etničtí Číňané vydávali vlastní knihy, časopisy a noviny, měli svůj rozhlas a nemocnice.

Díky svým schopnostem si Číňané vybudovali ve vietnamské společnosti velmi dobré postavení. Pracovali jako obchodníci a podnikatelé v dopravě a v průmyslových oborech navazujících na obchodní činnost (balení, drobná výroba apod.). Příslušníci čínských etnik Ngái a Sán Dìu⁹⁶ žijící na vietnamsko-čínské hranici obhospodařovali svá území jako zemědělci a působili v odvětvích souvisejících se zemědělskou malovýrobou. Čínské etnikum obecně mělo vyšší životní standard a vyšší příjmy než majoritní etnikum.⁹⁷ Vietnamci přisuzovali úspěšnost čínských obchodníků jejich podnikatelským vlastnostem, jako jsou pracovitost, vytrvalost, obchodní duch, ekonomické smýšlení, ale také vzájemné podpoře a spolupráci čínských obchodníků.⁹⁸

Typickým odvětvím, které čínská minorita ovládla, byl obchod s rýží, tj. výkup rýže od vietnamských zemědělců, loupání rýže, zpracování ve mlýnech, prodej a distribuce rýže na lokální trhy i do okolních států, následný prodej osiva zpět vietnamským zemědělcům.⁹⁹ Obchodní a výrobní aktivity čínské minority byly podnikatelskou činností mnohdy i s prvky spekulace. Činnost čínských podnikatelských subjektů byla tak významnou součástí vietnamské ekonomiky, jinak slabé a postrádající růstové momenty.

⁹⁴ Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E.Sharpe, 1992, str. 137.

⁹⁵ Szalontai, Balazs: „Hòa kiêu ở Bắc Việt Nam Thời Chiến“, BBC Vietnamese, 3. 6. 2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/05/090507_szalontai_chinesevietnamese.shtml

⁹⁶ Obě etnika patří k etnickým Číňanům, nejsou však zahrnuta pod etnikum Hoa. Menšina Ngái patří mezi málo početné, Sán Dìu je asi na 16. místě v populačním žebříčku 54 etnických skupin Vietnamu. I tyto čínské menšiny byly zasaženy diskriminační politikou vietnamské vlády.

⁹⁷ Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E.Sharpe, 1992, str. 137.

⁹⁸ Phạm Khiêm: „Ông chủ người Hoa“ (Etničtí Číňané), BBC Vietnamese, 3. 6.2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/02/090220_nguoihoa_kinhdoanh_tc2.shtml

⁹⁹ Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E.Sharpe, 1992, str. 138.

Tento model hospodaření ovšem nezapadal do koncepce centrálně plánované ekonomiky, kterou se řídila vietnamská vláda po vzoru Sovětského svazu a která je založena na společném (státním) vlastnictví výrobních prostředků, státem řízené obchodní činnosti, která nepřipouští soukromé vlastnictví. Vietnamská vláda označila činnost etnických Číňanů za buržoazní aktivity a od roku 1976 byly uskutečňovány kroky na ukončení těchto aktivit.

I pro svoji nezávislost na vietnamských úřadech, schopností obcházet jednotnou politickou a ekonomickou linii Vietnamu se etničtí Číňané stali trnem v oku vietnamské vlády. Viditelné zdůrazňování čínské státní příslušnosti a sepětí s Čínou, patrné například při pobytu v čínských enklávách, kde na ulicích visely čínské vlajky a portréty Mao Ce-tunga, bylo vnímáno jako neloajalita vůči Vietnamu.¹⁰⁰

Od roku 1976 začaly probíhat nátlakové akce vietnamských úřadů směřující k omezení suverenity čínské menšiny v celém Vietnamu a zastavení jejích podnikatelských aktivit. Snahou vietnamské vlády bylo dostat tuto menšinu pod svou kontrolu a integrovat ji do vietnamské společnosti.¹⁰¹ Vietnamská vláda použila k podmanění čínského etnika nátlakové akce v oblasti občanských práv a ekonomiky.

Občanská práva čínské menšiny byla zásadně porušena tím, že v rámci všeobecného sčítání lidu v roce 1977 museli příslušníci čínské menšiny vyplnit formulář o státní příslušnosti - *Giấy khai quốc tịch*. Těm z nich, kteří formulář nevyplnili anebo se neoznačili za vietnamské státní příslušníky, bylo zrušeno povolení k pobytu, přestali dostávat přiděly potravin, byli propuštěni z práce či jim byla zakázána vlastní obživa v obchodě i v zemědělství. I Číňané, kteří vyplněním formuláře získali vietnamskou státní příslušnost, byli diskriminováni (např. v zaměstnání anebo při přiznání volebního práva).

Represe v oblasti ekonomiky probíhaly od března roku 1978 a to tak, že za účasti ozbrojených složek byly provedeny razie v čínských obchodních centrech. Čínským obchodníkům byly vypleněny obchody, sklady i obydlí a bylo jim zkonfiskováno zboží a cennosti. Následoval striktní zákaz uzavírání velkoobchodních kontraktů a velkých obchodních transakcí. Na řadu dále přišly malé obchody čínských obchodníků a podnikatelské aktivity, které sloužily k základní obživě rodin. Po celé zemi byl vyhlášen

¹⁰⁰ Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 200.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 199.

zákaz vedení soukromých obchodních aktivit v jakémkoliv rozsahu. Ke zproletarizování střední třídy obchodníků a podnikatelů a vysátí likvidních prostředků především v dolarech z podnikatelských rodin posloužilo zmrazení vkladů v bankách a nucená směna zůstatků účtů a hotovostí za vietnamské dongy. Ožebračení obchodníci byli nadále perzekvováni přestěhováním do „nových ekonomických zón“ zřízených v odlehlých oblastech, kde se měli podílet na zúrodnování panenské půdy a výstavbě zemědělských závodů. Ti, kteří byli schopni vojenské služby, byli odvedeni a nasazeni do bojů na vietnamsko-kambodžské hranici.¹⁰²

Při hodnocení těchto represí, proti kterým zásadně vystoupila Čína a jednáním s vietnamskými představiteli se snažila ochránit zájmy čínské menšiny ve Vietnamu, je třeba vzít v úvahu, že kromě občanské represe týkající se státní příslušnosti, byly ekonomické represe jednak zcela v souladu s tehdejší vládní ideologií a jednak byly namířeny proti všem protisocialistickým prvkům ve společnosti bez ohledu na národnost. Nesměřovaly tudíž primárně proti čínské menšině, ovšem díky postavení a aktivitám, které čínská menšina rozvíjela, byly pro její existenci zničující.

Reakcí čínské menšiny na represivní akce ze strany vietnamských úřadů, na ztrátu jednak možnosti obživy a jednak i výsadního postavení ve vietnamské společnosti byl exodus do okolních států a hlavně zpět do Číny. Represivní opatření vietnamské vlády vůči čínské menšině a neschopnost Číny se o tyto navrátilce odpovídajícím způsobem postarat,¹⁰³ byly jedním z důvodů eskalace vojenského čínsko-vietnamského konfliktu v roce 1979.

Enormní odliv příslušníků čínské menšiny trval od konce sedmdesátých let, pokračoval i v době čínsko-vietnamského konfliktu až do začátku let osmdesátých. Čínsko-vietnamský konflikt nezměnil nic na nastalé situaci, takže na konci roku 1980 dosáhl počet uprchlých Číňanů zpět do Číny 260 tisíc a počet uprchlíků tzv. boat people dospěl k hranici 1 milionu a

¹⁰² Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 206.

¹⁰³ V krátkém časovém úseku osmi měsíců roku 1978 uprchlo do Číny přes 100 tisíc lidí, kteří nebyli nijak prověřeni. V tomto případě hrozilo nebezpečí, že se v takovém množství osob vyskytuje i mnoho kriminálních živlů a špiónů. Čína se nejprve tvářila entuziasticky, ale posléze byla přívalem emigrantů zaskočena, protože to pro ni znamenalo problém se zajištěním ubytování, obživy a zaměstnání pro takové množství lidí. Čína tedy požadovala na Vietnamu okamžité ukončení tohoto exodu čínské menšiny. Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 207-211.

z tohoto milionu bylo 70 % etnických Číňanů a 30 % Vietnamců a příslušníků jiných národností.¹⁰⁴

Vietnamská vláda nijak neomezovala ani organizačně neovlivňovala chaotický exodus čínských uprchlíků a mimo svoji oficiální politiku se z toho snažila pro sebe vyzískat co nejvíce. Těžila například z konfiskovaného majetku a finančních prostředků, které zde uprchlíci zanechali. Vydírala příslušníky čínské menšiny, kteří se chystali k odchodu tak, že jim nebyl povolen odchod, dokud na jejich účet v bance nepřišel určitý obnos od jejich přátel či příbuzných ze zahraničí.¹⁰⁵ Tuto politiku prováděla tak nepokrytě, že si vysloužila kárnou nótu ze strany ASEANu, který vietnamskou vládu vinil z podněcování exodu nepohodlných obyvatel.¹⁰⁶ Ale ani tato nařčení z nečestných vnitropolitických praktik nepřiměly Vietnam nic změnit na politice exodu čínské menšiny.

Za proudem uprchlíků následovaly mezi Čínou a Vietnamem mediální přestřelky se vzájemným obviňováním. Tyto přestřelky byly určeny všem zemím jihovýchodní Asie a každá z obou zemí je použila k obhajobě vlastní politiky. Nezávládnutelná situace s lidským exodem byla podhoubím pro vzájemná nařčení ze zasílání tajných agentů a záškodníků, kteří mají za úkol rozvracet a škodit v zemích regionu. Vietnam varoval okolní země, že čínská menšina je základnou, ze které se rekrutuje „pátá kolona“ v hostitelské zemi.¹⁰⁷

Pokud shrneme veškerá zde uvedená fakta, lze kapitolu o čínské menšině zakončit tím, že ve Vietnamu zůstalo po exodu přibližně 400 tisíc etnických Číňanů, tj. zhruba 30 % původní čínské populace.

Vietnamská vláda jistě viděla v první řadě ideologický prospěch; zbavila zemi směřující ke komunismu kapitalistických elementů. Tím, že tyto elementy byli především etničtí Číňané, prokazoval Vietnam ve své zahraniční politice, že jeho partnerem je Sovětský svaz a ne Čína. (O důsledcích této ideologické závislosti jsem psala v oddílu 2.2.1 str. 21 .)

Ekonomický „prospěch“ ze zabaveného majetku a zkonfiskovaných bankovních účtů byl v dubnu 1979 podle dostupných pramenů na úrovni poloviny celého zahraničního

¹⁰⁴ Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 230.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 222.

¹⁰⁶ Hood, S.J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.:M.E.Sharpe, 1992, str. 150.

¹⁰⁷ Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 229.

obchodu Vietnamu za rok 1978.¹⁰⁸ I toto mohla vietnamská vláda považovat za úspěch, byť pochybného původu.

Dopad trvalé nepřítomnosti menšiny, která byla při své jinakosti integrovaná a jejíž ekonomická činnost měla pozitivní vliv na vietnamskou ekonomiku, se projevil v dalších letech. Především násilně zanikl důležitý růstový potenciál vietnamské ekonomiky. Čínští podnikatelé a obchodníci byli motorem slabé vietnamské ekonomiky. Nejenže vytvářeli zisk, ale přinášeli nové impulsy a vyhledávali nové možnosti pro svoji podnikatelskou činnost a tím podporovali růst vnitřní ekonomiky, ale obchodem a kontrakty se zahraničními firmami začleňovali Vietnam do mezinárodního obchodu. Zrušením těchto aktivit se významně oslabila vnitřní ekonomika Vietnamu a narušila se jeho mezinárodní integrace.

Náhly exodus více než 1 milionu lidí způsobil, a to i z pohledu daného regionu, humanitární krizi a to především v Číně a Thajsku, kam navíc směřoval i trvalý proud uprchlíků z Kambodži. Při ilegálním odchodu ze země se jen polovině z utečenců na lodích podařilo překonat všechny přírodní překážky a hrozivé nástrahy, které provázely jejich útěk po moři. Kromě nedostatku jídla a pitné vody je pronásledovaly prudké bouře, které vzdouvaly moře, čelili násilným útokům pirátů, kteří je unášeli a zabíjeli.¹⁰⁹

Nemalý byl i dopad na kulturu a vzdělanost ve Vietnamu. Čínský prvek totiž vždy vnášel do vietnamské společnosti jisté obohacení a prolínání čínských a vietnamských prvků v oblasti kultury a vzdělanosti vždy znamenalo přínos pro obě strany. Po exodu etnických Číňanů byly ale tyto vazby narušeny a čínský element přinášející svébytné impulsy do rozmanité kultury Vietnamu na čas z vietnamské společnosti vymizel. Dnes se do vietnamské společnosti opět pomalu vrací, ale zatím není tak významným prvkem, jak tomu bylo dříve. Nositelů čínské kultury není totiž ve Vietnamu dodnes mnoho, etničtí Číňané tvoří něco málo přes 1 % vietnamské populace, což odpovídá asi 860 tisícům. Tedy ani do dnešní doby se čínské menšině nepodařilo dostat na úroveň před čínsko-vietnamským konfliktem a to ani co do počtu příslušníků ani co do vlivu. Dokládá to i dnešní podoba čínských čtvrtí, při jejímž popisu mohu vycházet z vlastní zkušenosti. Čínské čtvrti lze od vietnamských stále dobře rozeznat, na domech jsou čínské nápisy a na kostelích a svatyních také, avšak změnila se

¹⁰⁸ Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 228.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 230.

skladba obyvatelstva. Nyní tyto čtvrti obývají převážně etničtí Vietnamci, kteří se sem nastěhovali po exodu čínské menšiny. Časy, kdy v čínských čtvrtích zaznívala kantonština, jsou pryč, ale jisté enklávy etnických Číňanů zde můžeme nalézt. Například v pagodách a domech, které spravuje čínská kongregace. Nejvíce, asi 50 % příslušníků čínské menšiny, žije přímo v Ho Či Minově Městě.¹¹⁰ Druhá polovina je rozptýlena na ostatním vietnamském území.

4.6 Vliv válečných konfliktů na armádu jako významnou složku společnosti

4.6.1 Dopad čínsko-vietnamského konfliktu na armádu Vietnamu

Celé 20. století se ve Vietnamu neslo ve znamení válek. Na to byl Vietnam nucen reagovat udržováním značného počtu vojáků v regulérní armádě, ale také v ostatních bezpečnostních složkách země. Důsledkem čínsko-vietnamského konfliktu byla gradace tohoto stavu. Ihned po jeho skončení byla zahájena mediální kampaň za zvýšení počtu vojáků ve všech armádních složkách a za početní navýšení ostatních ozbrojených složek, dále za modernizaci výzbroje jak v oblasti útočných zbraní, tak i v oblasti obranných zařízení. Početní stav vojska se zvýšil z 600 tisíc mužů na 1 milion vojáků v aktivní službě, armáda byla přezbrojována. Mediálním cílem bylo vytvoření plně samostatné obranyschopnosti Vietnamu. Nemedializovaným cílem kritizovaným především ze strany Číny bylo pokračování okupace Kambodže, případně další hegemonistické plány v oblasti jihovýchodní Asie.

Vietnam se tak v polovině osmdesátých let stal zemí se čtvrtou největší armádou na světě, která vydržovala 1-1,2 milionu vojáků.¹¹¹ Armáda se ve Vietnamu stala stálou a viditelnou součástí každodenního života vietnamského obyvatelstva. Branná povinnost se týkala většiny obyvatel včetně náctiletých a doba vojenské služby byla v roce 1978 prodloužena z 3 na 5 let. Asi 2 % obyvatelstva byla zaměstnána v armádě, a to buď jako řadoví vojáci a velitelé anebo v jiné profesi, která byla s činností armády spojena. Armáda

¹¹⁰ „Cộng đồng dân cư“ (Komunity), Thành Phố Hồ Chí Minh, 5. 6. 2009, <http://www.hochiminhcity.gov.vn/home/left/gioi-thieu/gioi-thieu-chung-tong-quan/index.html/xa-hoi/cong-dong-dan-cu?left-menu=1>

¹¹¹ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 201.

byla jedním z největších zaměstnavatelů. Faktem ovšem je, že kvůli nízkému příjmu si někteří vojáci museli přivydělávat, aby byli schopni uživit své rodiny.¹¹²

Početná vietnamská armáda znamenala pro Vietnam obrovskou finanční zátěž. Největší podíl z vietnamského rozpočtu, a to celou třetinu, spotřebovávala armáda právě v době čínsko-vietnamské války, kdy vietnamská vláda musela sama financovat boje na vícero frontách - v Kambodži i na čínsko-vietnamské hranici.¹¹³ Udržování nadpočetné armády zvláště financování platů vojáků, modernizace výzbroje, zajišťování výcviku všech ozbrojených složek a další materiální zabezpečení (udržování vojenských objektů, údržba vozového a lodního parku apod.), bylo jedním z významných faktorů, které vedly k postupnému ekonomickému vyčerpání Vietnamu. Z dnešního pohledu mohly být finanční prostředky vynakládané na předimenzovanou armádu účelněji vynaloženy na obnovu ekonomiky a společenské struktury. Pokud však byly finance použity na podporu armády jakožto neproduktivní sféru, která se z dlouhodobého hlediska nepodílí na ekonomickém růstu, bylo jen otázkou času, kdy Vietnam přestane tuto situaci finančně zvládat. Nemale zatížení pro pružnost ekonomiky a další finanční zátěž pro státní rozpočet znamenalo udržování přebujelého vojenského aparátu ve státní správě.¹¹⁴ Opět se jednalo o neproduktivní složku typickou pro státy s útočnými cíly, či státy, které vidí nepřítele v každém. V optice tehdejší doby lze ovšem chybějící nadhled a strach z možného napadení či dalšího válečného konfliktu pochopit.

Od poloviny osmdesátých let už bylo jasné, že vietnamská ekonomika není schopna požadavky armády nadále financovat. Nákup techniky a vojenské výdaje všeho druhu byly jednou z hlavních příčin vysokého zadlužení především vůči Sovětskému svazu, viz podkapitola 4.3 str. 39.

Po období početního nárůstu armády v důsledku čínské-vietnamského konfliktu přišla tedy v polovině osmdesátých let nutná změna. Řada vojáků či vojenských zaměstnanců byla propuštěna z armády, vojenská byrokracie byla redukována. Na úrovni vnitřní politiky řeší každý stát v takovém případě problém, kam s uvolněnými lidmi, co s jejich rodinami apod. Další problém je dopad na psychiku bývalého vietnamského vojáka, který bojoval, byl

¹¹² Studík, Pavel; Teplík, Tomáš: *Vietnam - země rozmachu, země příležitostí*, Longa Praha, Praha 2006, str. 121.

¹¹³ Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999, str. 201.

¹¹⁴ Tamtéž.

připraven na boj a nyní ho společnost nepotřebuje. Tito lidé se po propuštění z armády po poslední válce v historii Vietnamu cítili skutečně vykořeněni. Pro tyto osoby bylo v nově budované společnosti nutné najít uplatnění, zaměstnání a dát jim nové životní hodnoty.¹¹⁵

Kromě ekonomického vlivu má trvalá a viditelná přítomnost vojenských sil i vliv na samotnou společnost. Dlouhodobý válečný stav země, každodenní přítomnost vojska v životě společnosti, preference armády a důraz na zbrojení jako prostředku na ochranu země před dalším napadením měly vliv na vnímání armády ve společnosti. Obyvatelé se s daným stavem plně identifikovali. Vždyť většina z nich byla přímými účastníky bojů; ve společnosti byla řada rodin, jejíž členové byli po více generací vojáky. Armáda byla vnímána pozitivně jako obránce a pro mnoho rodin představovala základní zdroj příjmů. V následující části se těmito problémy dále zabývám.

4.6.2 Vliv válečných konfliktů na ideu vojáka-hrdiny

Ve společnosti, která pozitivně vnímala svou armádu jako prostředek ochrany proti zahraničnímu nepříteli, dále jako pomocník při odstraňování následků živelních pohrom a jako případný zdroj pracovních sil při obnovování země,¹¹⁶ se tento kladný obraz přenášel i na každého příslušníka armády či ozbrojených složek.

Idea vojáka-hrdiny vznikala postupně již během vietnamské války v severním Vietnamu a po spojení rozdělené země byla v době čínsko-vietnamského konfliktu tato představa prohloubena. Proto od sebe nelze oddělit vlivy, kdy ideu vojáka-hrdiny vytvářelo obyvatelstvo zdola a kdy šlo o působení ideologie v rámci propagandy. Je obecně známo, že v zemích, kde hraje armáda významnou roli, byla úloha armády silně zpolitizovaná a obyvatelstvo bylo pod palbou propagandistických akcí. Např. v Sovětském svazu a ostatních socialistických zemích bylo obyvatelstvo přesvědčováno o nerozborné jednotě armády a pracujícího lidu. Nicméně s ohledem na válečné zkušenosti, kterými prošlo obyvatelstvo Vietnamu, nelze obraz armády kategoricky zařadit do propagandistických výtvorů.

¹¹⁵ „Vietnam, The Military's Place in Society“, The Library of Congress Country Studies, CIA World Factbook, 25. 6. 2009, http://www.photius.com/countries/vietnam/national_security/vietnam_national_security_the_militarys_place~2666.html

¹¹⁶ Tak jako v jiných socialistických zemích byl armádou vykrýván nedostatek pracovních sil v zemědělství a v průmyslu.

Kladný obraz vietnamské armády se vytvořil zcela přirozeně v průběhu období, kdy armáda působila jako aktivní prvek národně osvobozenického boje Vietnamu, jako obránce proti agresím cizích zemí jak americké tak i čínské. Pro vietnamskou armádu byl příznačný partyzánský způsob boje vyžadující rychlé přesuny, proto nebylo možné zdržovat přesun čekáním na zásobování z týlu. Pro zbraně a munici si vojáci docházeli na základny, ale o své živobytí se museli postarat sami. Ve většině případů se museli spolehnout na solidaritu civilního severovietnamského obyvatelstva. Obyvatelé severního Vietnamu se s vojáky dělili o potraviny, a ti jim na oplátku pomáhali například s prací na polích. Na kladný obraz vojáka-hrdiny měla vliv i příslovečná skromnost vojáků a schopnost přežívat v džungli za minimálních materiálních potřeb. Pytlík rýže na celý den, žádné pohodlí na vybudovaných základnách, společná idea pro boj-práci. Úplně stejný způsob života jako je obvyklý pro vietnamského vesničana.¹¹⁷

Rovněž při bojových akcích v průběhu čínsko-vietnamského konfliktu se vietnamské ozbrojené síly spoléhaly na podporu obyvatel severního Vietnamu. Jednota armády a lidu přímo v boji byla samozřejmostí. Po tomto konfliktu ovšem zesílila ideologická složka kladného obrazu. Propagandistickými akcemi byla zdůrazňována potřeba plné soběstačnosti při obraně Vietnamu. Domnívám se, že v tomto období šlo již o to, aby si armáda i v časech skomírající ekonomiky uchovala svoji oblibu u obyvatelstva a idea vojáka-hrdiny, aby zůstala zachována.

Pro propagaci armády i na upomínku padlých hrdinů byly vytvářeny, ale i spontánně vznikaly propagační materiály jako plakáty s vojáky, pomníky vojákům a vojenské písně. Ty se ve Vietnamu zpívají dodnes a vojáci mají ve vietnamské televizi dokonce své programy, včetně hudebních.¹¹⁸

Čínsko-vietnamská válka měla dopad na vietnamský stát i na vietnamskou společnost. Na úrovni státu se konflikt projevil v pokračování nevyvážené zahraniční politiky Vietnamu především vůči Číně a Sovětskému svazu a setrvávání ve vedení expanzivní politiky v Kambodži. Ve vnitřní politice se v návaznosti na politický systém projevovala nesvoboda

¹¹⁷ Informace získané při konzultaci s PhDr. Milanem Syručkem dne 22. 6. 2009. PhDr. Milan Syruček narozen 28. ledna 1932, český žurnalista, dopisovatel deníku Mladá fronta ze zemí jihovýchodní Asie.

¹¹⁸ Jedním z nich je například Học Kỳ Quân Đội (Studium vojenství).

v občanských právech i v ekonomických procesech a v návaznosti na jednostrannou zahraniční politiku a centrální plánovací systém se začala projevovat prohlubující se hospodářská krize.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem identifikovala dopady čínsko-vietnamské války v roce 1979 a provedla rozbor jejich vlivu na vietnamskou společnost. Rozboru dopadů konfliktu předchází analýza příčin vzniku čínsko-vietnamské války.

Z provedené analýzy příčin lze vyvodit následující závěry:

Při vzniku příčin hrála podstatnou roli mezinárodní situace a rozložení sil v jihovýchodní Asii v druhé polovině sedmdesátých let 20. století. Ho Či Minova koncepce zahraniční politiky Vietnamu s orientací na Čínu i Sovětský svaz zároveň byla změněna na jednostrannou závislost na Sovětském svazu. Za této situace se Čína cítila ohrožená tímto obklíčením a dále si uvědomovala možnou ztrátu vlivu v regionu jihovýchodní Asie. Proto Čína vnímala jako přímé ohrožení svých mocenských zájmů válku mezi Vietnamem a Kambodžou, kde vietnamská armáda vedla se souhlasem Sovětského svazu boj proti Rudým Khmerům podporovaných Čínou. Přijetí sovětského modelu hospodářské politiky bez existence soukromého vlastnictví výrobních prostředků a snaha o plnou integraci čínské menšiny do vietnamské společnosti byly další příčinou čínsko-vietnamského konfliktu.

Poslední příčinou konfliktu byly územní spory vedené mezi Čínou a Vietnamem, které byly částečně také důsledkem závislosti Vietnamu na Sovětském svazu. V případě Paracelských a Spratlyho ostrovů se jednalo o zájem Sovětského svazu využívat tyto strategicky položené ostrovy v Jihočínském moři. Při hodnocení příčin čínsko-vietnamského konfliktu lze dodat, že hlavní podíl na jejich vzniku má vzniklá závislost Vietnamu na Sovětském svazu. Vietnam se stal nástrojem expanzivní strategie Sovětského svazu v jihovýchodní Asii.

Uvedené příčiny vyvolaly mezi Čínou a Vietnamem osmnáctidenní, poměrně razantní vojenský konflikt vedený konvenčními zbraněmi. Po krátkých, ale intenzivních bojích a po stažení čínských vojsk byly zřejmé dopady tohoto konfliktu na Vietnam.

Na základě analýzy níže uvedených pramenů jsem identifikovala dopady čínsko-vietnamského konfliktu na vietnamskou společnost. Mezi dopady, které jsem v mé práci dále analyzovala, patřily ztráty na životech obyvatelstva a materiální škody způsobené čínskou armádou v severním Vietnamu, dále dopad konfliktu na pokračující exodus čínské menšiny

ve Vietnamu a také vliv válečných konfliktů na armádu. Další dopady se projeví v mezinárodní, vnitropolitické a ekonomické situaci Vietnamu.

Z rozboru působení dopadů vyplynul hlavní závěr, že všechny uvedené dopady se projeví především v ekonomické situaci Vietnamu. Ztráty na životech a zničení továren, technologických zařízení a polních hospodářstvích v severním Vietnamu urychlily ekonomickou krizi, do které se Vietnam v důsledku centrálně řízené hospodářské politiky dostal. Dále pokračující a po konfliktu dokonce ještě zesílený exodus čínské menšiny působil v konečném důsledku také jako element posilující ekonomickou krizi. Důvodem byla ekonomická soběstačnost a podnikatelská invence čínských výrobců a obchodníků, kteří byli jedním z opěrných sloupů vietnamské ekonomiky, která ovšem v krátkém časovém období vymizela. Čeho však ve Vietnamu přibývalo, byl počet vojáků a s tím související nárůst výzbroje. Toto opatření vzniklo na základě rozhodnutí vietnamské vlády, která počítala s dalšími ozbrojenými konflikty. Enormní nárůst početních stavů ozbrojených složek a nákup kvalitního a modernějšího vojenského vybavení se podílely na zvýšení zadluženosti Vietnamu s následným dopadem do zhoršující se ekonomické situace Vietnamu.

V oblasti mezinárodních vztahů se konflikt promítl primárně do bilaterálních vztahů mezi Čínou a Vietnamem. Tak, jak bylo úmyslem Číny, se Vietnamu dostalo poučení v tom smyslu, že čínské zájmy nelze v regionu jihovýchodní Asie opomíjet. Normalizace vztahů mezi Vietnamem a Čínou byla na dlouhou dobu zablokována. Stejným způsobem jako Čína vnímalo i sdružení zemí ASEAN potřebu udělit Vietnamu lekci za jeho expanzivní politiku. Je zajímavé, že ASEAN nevnímala vietnamskou agresi v Kambodži jako akt osvobození od zločinné politiky Rudých Khmerů. Toto pojetí nevměšování patří do obrazu poněkud rozporuplných multilaterálních vztahů zemí jihovýchodní Asie. Rozporuplnost je patrná i z vlivu čínsko-vietnamského konfliktu na vztahy mezi Vietnamem a Sovětským svazem. Hlavní spojenec Vietnamu Sovětský svaz v průběhu čínsko-vietnamské války na obranu Vietnamu přímo vojensky nevystoupil. Nicméně za jeho podpory vystupoval Vietnam nadále jako okupant Kambodži. Tato politika jej nadále strhávala do izolace a vyloučení z mezinárodní finanční podpory poskytované Světovou bankou anebo rozvinutými zeměmi. Následkem toho se Vietnam ocital ve stále hlubší ekonomické krizi, kterou již nebyl za stávající situace schopen zvládnout. Vzniklou situaci ať již v oblasti mezinárodních vztahů

anebo v oblasti ekonomiky a vnitropolitické situace bylo možno řešit až přijetím nových politických a ekonomických zásad.

Při psaní práce jsem se potýkala s nedostatkem pramenů především z vietnamských zdrojů. Na dané téma tj. dopad čínsko-vietnamského konfliktu na vietnamskou společnost nebyla totiž dosud zpracována žádná obsáhlejší vietnamská práce, která by postihla všechny aspekty z pohledu Vietnamu. Z tohoto důvodu jsem se bohužel setkávala ve vietnamských zdrojích pouze s kusými anebo tendenčně pojatými informacemi, nicméně i z nich jsem získala důležité informace, které jsem ve své práci použila.

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Knihy

- Bañouch, Hynek; Fedorko, Martin: *Mezinárodní organizace*, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2001.
- Duiker, William J.: *Ho Či Min*, BB art, Praha 2003.
- Duiker, William J.: *China and Vietnam: The Roots of Conflict*, University of California 1986.
- Frey, Mark: *Dějiny vietnamské války, Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Paseka, Praha 2003.
- Gilks, A., *The Breakdown of the Sino-Vietnamese Alliance, 1970-1979*, Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, Center for Chinese Studies, 1992.
- Hemen, R.: *China's Vietnam War*, New Delhi 1983.
- Hlavatá, Lucie; Ičo, Ján; Karlová, Petra; Strašáková, Mária: *Dějiny Vietnamu*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008.
- Hood, S. J.: *Dragons Entangled: Indochina and China-Vietnam War*, Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 1992.
- Chang Pao-min: *The Sino-Vietnamese Territorial Dispute*, New York 1986.
- Chen, King C.: *China's War with Vietnam, 1979, Issues, Decisions, and Implications*, Hoover Institution Press, Stanford University, Stanford California 1987.
- Lawson, Eugene K.: *The Sino-Vietnamese conflict*, Praeger Publishers, New York 1984.
- Lê Mậu Hãn; Trần Bá Đệ; Nguyễn Văn Thư: *Đại Cương Lịch Sử Việt Nam - Tập III* (Celkový přehled historie Vietnamu – Díl III), NXB Giáo Dục, 1997.
- Luu Văn Lợi: *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*, Thế Giới Publishers, Hà Nội 2006.
- Ngoại giao Việt Nam (1945-2000)* (Zahraniční vztahy Vietnamu (1945-2000)), NXB Chính Trị Quốc Gia, Hà Nội 2005.
- Nguyen Dinh Tuyen, *Vietnam History 1945-2000*, Houston 2001.
- Nguyễn Khắc Viện: *Contemporary Vietnam (1958-1980)*, Red River, Hanoj 1981.
- Nguyễn Khắc Viện, *Dejiny Vietnamu*, Pravda, Bratislava 1978.
- Nguyen Vo; Thu Huong: *Khmer-Viet relations and the Third Indochina conflict*, McFarland, Jefferson N.C. 1992.
- Pečenka, M.; Luňák, P. a kol.: *Encyklopedie moderní historie*, Nakladatelství Libri, Praha 1999.
- SarDesai, D. R.: *Southeast Asia: Past and Present*, Boulder, Colo, Westview press, London 1997.
- Short, Philip: Pol Pot, *Dějiny zlého snu*, BB art, Praha 2005.
- Studík, Pavel; Teplík, Tomáš: *Vietnam - země rozmachu, země příležitostí*, Longa Praha, Praha 2006.
- Syruček, Milan: *V zajetí džungle*, Nakladatelství Epoque, Praha 2007.

The Truth about Vietnam-China relations over the Last Thirty Years, Ministry of Foreign Affairs Socialist Republic of Vietnam, Hanoi 1979.

The Vietnam-Campuchea Conflict: a historical record, Foreign Languages Publishing House, Hanoi 1979.

Tucker, Spencer V.: *Vietnam*, Univ. Pr. Of Kentucky 1999.

Womack, Brantly: *China and Vietnam: the politics of asymmetry*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.

Články

Ambrose, David: „The Conflict between China and Vietnam“, in *The Australian Journal of Chinese Affairs*, No. 2, July 1979, str. 111-122.

Ang Cheng Guan: „Vietnam-China Relations since the End of the Cold War“, in *Asian Survey*, Vol. 38, No. 12, December 1998, str. 1122-1141.

Armer, Ramses: „Sino-Vietnamese Normalization in the Light of the Crisis of the Late 1970s“, in *Pacific Affairs*, Vol. 67, No. 3, Autumn 1994, str. 357-383.

Borovička, Bohuslav: „Hrůzný čin agresorů“, in *Rudé právo*, 1979, 26. 3., str. 6.

Bryant, John: „Communism, Poverty, and Demographic Change in North Vietnam“, in *Population and Development Review*, Vol. 24, No. 2, June 1998, str. 235-269.

Buszynski, Les: „Vietnam Confronts China“, in *Asian Survey*, Vol. 20, No. 8, August 1980, str. 829-843.

Cima, Ronald J.: „Vietnam in 1988: The Brink of Renewal“, in *Asian Survey*, Vol. 29, No. 1, A Survey of Asia in 1988: Part I, January 1989, str. 64-72.

Donnell, John C.: „Vietnam 1979: Year of Calamity“, in *Asian Survey*, Vol. 20, No. 1, A Survey of Asia in 1979: Part I, January 1980, str. 19-32.

Gerovich, Sam: „China and the USSR: A Thaw in Relations with the “Polar Bear”?“, in *The Australian Journal of Chinese Affairs*, No. 3, January 1980, str. 121-126.

Chang, Pao-min: „The Sino-Vietnamese Conflict and Its Implication for ASEAN“, in *Pacific Affairs*, Vol. 60, No. 4, Winter, 1987-1988, str. 629-648.

Chang Pao-min: „The Sino-Vietnamese Dispute over the Ethnic Chinese“, in *The China Quarterly*, No. 90, June 1982, str. 195-230.

Lawson, Eugene K.: „China’s Vietnam War and Its Consequences: A Comment“, in *The China Quarterly*, No. 88, December 1981, str. 691-693.

Marr, David G.: „Sino-Vietnamese Relations“, in *The Australian Journal of Chinese Affairs*, No. 6, July 1981, str. 45-64.

„Pranířovat barbarství maoistů“, in *Rudé právo*, 1979, 30. 3., str. 1 a 7.

„Provokační výhrušky“, in *Rudé právo*, 1979, 14. 2., str. 7.

Sheldon, W. Simon: „China, Vietnam, and ASEAN: The Politics of Polarization“, in *Asian Survey*, Vol 19, No. 12, Recent International Developments in Asia, December 1979, str. 1171-1188.

Sidel, Mark: „Vietnam in 1998: Reform Confronts the Regional Crisis“, in *Asian Survey*, Col. 39, No. 1, A Survey of Asia in 1998, January-February 1999, str. 89-98.

- Tretiak, Daniel: „China’s Vietnam War and Its Consequences“, in *The China Quarterly*, No. 80, December 1979, str. 740-767.
- Ungar, E.S.: „The Struggle Over the Chinese Community in Vietnam, 1945-1986“, in *Pacific Affairs*, Vol. 60, No. 4, Winter 1987-1988, str. 596-614.
- „Všeobecná mobilizace k boji za porážku čínských agresorů“, in *Rudé právo*, 1979, 6. 3., str. 1 a 7.
- Womack, Brantly: „Vietnam in 1995: Successes in Peace“, in *Asian Survey*, Vol. 36, No. 1, A Survey of Asia in 1995: Part I., January 1996, str. 73-82.
- Woodside, Alexander: „Nationalism and Poverty in the Breakdown of Sino-Vietnamese Relations“, in *Pacific Affairs*, Vol. 52, No. 3, Autumn 1979, str. 381-409.

Internetové zdroje

- „Boat People“, 17. 5. 2009, <http://www.boatpeople.org/>
- Borovička, Bohuslav: „Zapomenutá pohraniční válka Čína – Vietnam roku 1979“, in *Právo*, Česko-vietnamská společnost, 26. 5. 2009, <http://www.cvs-praha.cz/zpravy.php?rok=2009&clanek=034>
- „Cộng đồng dân cư“ (Komunity), Thành Phố Hồ Chí Minh, 5. 6. 2009, http://www.hochiminhcity.gov.vn/home/left/gioi_thieu/gioi_thieu_chung/tong_quan/index_html/xa_hoi/cong_dong_dan_cu?left_menu=1
- „Chiến cuộc ngoại giao“ (Mezinárodní válečná situace), BBC Vietnamese, 3. 6.2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/02/090220_tranquangco_tc2.shtml
- Elleman, Bruce: „Sino-Soviet Relations and February 1979, Sino-Vietnamese Conflict“, 27. 5. 2009 http://www.vietnam.ttu.edu/vietnamcenter/events/1996_Symposium/96papers/elleviet.htm
- „Kitaj i Vietnam razrešili pograničnyje spory“, 21. 4. 2009, <http://www.nr2.ru/inworld/214685.html>
- „Kitajsko-vietnamskaja vojna. Čast’ 2“, 21. 4. 2009, <http://rus77-79.livejournal.com/1658621.html#cutid1>
- Kužel, Stanislav: „Zrod kosmických špiónů: Pozor neviditelné oči Vás sledují“, in *21. století*, 21. 4. 2009, <http://www.21stoleti.cz/view.php?cisloclanku=2008111926>
- „Người Sài Gòn“ (Obyvatelé Saigonu), Thành Phố Hồ Chí Minh, 5. 6. 2009, http://www.hochiminhcity.gov.vn/home/left/gioi_thieu/gioi_thieu_chung/lich_su_van_hoa/van_hoa_xa_hoi/con_nguoi_sai_gon?left_menu=1
- Phạm Khiêm: „Ông chủ người Hoa“ (Etničtí Číňané), BBC Vietnamese, 3. 6.2009, http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/02/090220_nguoihoa_kinhdoanh_tc2.shtml
- Rysová, Martina: *Reflexe čínsko-vietnamského hraničního konfliktu v roce 1979 v českém tisku*, Bakalářská práce, 1. 5. 2009, <http://www.kas.upol.cz/diplomky/rysova.pdf>
- Sok, Sophet: „Pokus o vytvoření revoluční agrární společnosti. Kambodža 1975-1979“, in *Internetový časopis pro výzkum dějin studené války*, 15. 6. 2009, <http://www.praguecoldwar.cz/kambodza.htm>

- „Số thương vong trong cuộc chiến 1979“ (Počet padlých během války 1979), BBC Vietnamese, 3. 6. 2009,
http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/story/2006/02/060217_borderwar_deathtoll.shtml
- Szalontai, Balazs: „Hoa kiều ở Bắc Việt Nam Thời Chiến“ (Etničtí Číňané na severu Vietnamu v době války), BBC Vietnamese, 3. 6. 2009,
http://www.bbc.co.uk/vietnamese/vietnam/2009/05/090507_szalontai_chinesevietnamese.shtml
- „The Soviet Union“, U. S. Library of Congress, 7. 5. 2009,
<http://countrystudies.us/vietnam/61.htm>
- „The United States“, U. S. Library of Congress, 7. 5. 2009,
<http://countrystudies.us/vietnam/62.htm>
- „Vietnam, ASEAN“, The Library of Congress Country Studies, CIA World Factbook, 1. 6. 2009,
http://www.photius.com/countries/vietnam/government/vietnam_government_asean.html
- „Vietnam, The Military’s Place in Society“, The Library of Congress Country Studies, CIA World Factbook, 25. 6. 2009,
http://www.photius.com/countries/vietnam/national_security/vietnam_national_security_the_militarys_place~2666.html
- Vlček, Tomáš: „ASEAN – Sdružení států jihovýchodní Asie“, in *Internetový politologický časopis e-Polis*, 2. 7. 2009, http://www.e-polis.cz/mezinarodni-vztahy/287-asean-sdruzeni-statu-jihovýchodni-asie.html#_ftn5
- „25 let nazad zakončilas kitajsko-vietnamskaja vojna. Vietnam pobědil.“, 21. 4. 2009,
<http://www.izvestia.ru/russia/article45450/>